



**Р Е Ш Е Н И Е**

**с. Морты**

**КАРАР**

№ 169

«03» октябрь 2019 ел

Татарстан Республикасы Алабуга муниципаль районының «Морт авыл жирлеге муниципаль берәмлеге территориясендә 2019-2035 елларга транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү программасын раслау турында» карары

Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы, «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон, Россия Федерациясе Хөкүмәтенен 2015 елның 25 декабрэндәге 1440 номерлы «жирлекләрнең, шәһәр округларының транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларына таләпләрне раслау турында» карары, Татарстан Республикасы Алабуга муниципаль районының Морт авыл жирлеге муниципаль берәмлеге Уставы нигезендә, Татарстан Республикасы Алабуга муниципаль районы Морт авыл жирлеге Советы

Карар:

1. Татарстан Республикасы Алабуга муниципаль районының «Морт авыл жирлеге муниципаль берәмлеге территориясендә 2019-2035 елларга транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү программасын раслау турында» карары
2. Әлеге карар рәсми басылып чыгарга тиеш.
3. Әлеге карарның үтәлешен контрольдә тотуны үз өстемдә калдырам.

Рәис

Ф. Ф. Закиров

Татарстан Республикасы  
Алабуга муниципаль районы  
Морт авыл жирлеге Советы  
карары белән кабул ителде  
№ 169, 03 октябрь 2019ел

**ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ АЛАБУГА МУНИЦИПАЛЬ  
РАЙОНЫ " МОРТ АВЫЛ ЖИРЛЕГЕ» МУНИЦИПАЛЬ  
БЕРӘМЛЕГЕ ТЕРРИТОРИЯСЕНДӘ ТРАНСПОРТ  
ИНФРАСТРУКТУРАСЫН КОМПЛЕКСЛЫ ҮСТЕРҮ  
ПРОГРАММАСЫ**

**Эчтәлек**

**Эчтәлек..... 2**

**Паспорт.....5**

**1 муниципаль берәмлекнең транспорт инфраструктурасының хәзерге торышына Характеристика .....9**

**1.1 Россия Федерациясенен пространство оешмасы структурасында Россия Федерациясе субъекты положениесен анализлау, Россия Федерациясе субъектының пространство оешмасы структурасында жирлекнең торышын анализлау... 9**

**1.2 жирлекнең социаль-икътисади характеристикасы, жирлек территориясендә шәһәр төзелеше эшчәнлеге характеристикасы, шул исәптән транспорт өлкәсендәге эшчәнлек, транспорт ихтыяжын бәяләү .....13**

**1.3 транспорт инфраструктурасы эшчәнлеге характеристикалары һәм эш күрсәткечләре .....18**

**1.4 жирлек юллары челтәренең характеристикалары, юл хәрәкәте параметрлары (тизлек, тыгызлык, транспорт чаралары агымнары хәрәкәтенең составы һәм интенсивлыгы, юллар хәрәкәте белән йөкләү коэффициенты һәм юл хәрәкәте торышын характерлаучы башка күрсәткечләр, әйләнә-тирә мохиткә автомобиль транспортынан экологик йөкләнеш һәм икътисадый югалтулар), юлларны карап тоту сыйфатын бәяләү .....20**

**1.5 жирлектәге транспорт чаралары паркы составын һәм автомобильләштерү дәрәжәсен анализлау, парковкалар белән тәэмин итү (парковка урыннары белән)..... 24**

<b>1.6 гомуми файдаланудагы транспорт чаралары эшенең характеристикасы, шул исәптән пассажирлар агымына анализ ясау .....</b>	<b>25</b>
<b>1.7 жәяүлеләр һәм велосипед хәрәкәте шартларының характеристикасы .....</b>	<b>27</b>
<b>1.8 йөк транспорт чаралары хәрәкәтенә Характеристика, коммуналь һәм юл хезмәтләренең транспорт чаралары эшен бәяләү, әлеге транспорт чаралары өчен инфраструктура торышын бәяләү .....</b>	<b>29</b>
<b>1.9 юл хәрәкәте иминлеге дәрәжәсен анализлау .....</b>	<b>30</b>
<b>1.10 транспорт инфраструктурасының әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынтысын, халыкның куркынычсызлыгын һәм сәламәтлеген бәяләү .....</b>	<b>31</b>
<b>1.11 жирлекнең транспорт инфраструктурасын үстерү һәм урнаштыру шартлары һәм перспективалары характеристикалары .....</b>	<b>32</b>
<b>1.12 транспорт инфраструктурасы үсеше һәм эшчәнлеге өчен кирәкле норматив-хокукый базаны бәяләү .....</b>	<b>35</b>
<b>1.13 транспорт инфраструктурасын финанслауны бәяләү .....</b>	<b>36</b>
<b>2 муниципаль берәмлек территориясендә транспорт ихтыяжы фаразын эшләү, халыкны йөртү һәм йөк ташу күләмнәрен һәм характерын үзгәртү .....</b>	<b>37</b>
<b>2.1 жирлекнең социаль-икътисадый һәм шәһәр төзелеше үсеше фаразы .....</b>	<b>37</b>
<b>2.2 жирлек территориясендә булган транспорт төрләре буенча халыкның транспорт соравын, йөк ташу күләмнәрен һәм</b>	

характерын прогнозлау .....	40
2.3 транспорт төрлөре буенча транспорт инфраструктурасы үсеше фаразы .....	41
2.4 жирлекнең юл челтәре үсеше фаразы .....	41
2.5 автомобильләштерү дәрәжәсен фаразлый, юл хәрәкәте параметрларын.....	43
2.6 юл хәрәкәте куркынычсызлыгы күрсәткечләрен фаразлау .....	44
2.7 транспорт инфраструктурасының әйләнә тирә мохиткә тискәре йогынтысын һәм халык саулыгына Фараз .....	45
3 транспорт инфраструктурасын үстерүнең принципаль вариантлары һәм аларның транспорт инфраструктурасын үстерүнең максатчан күрсәткечләре (индикаторлары) буенча эреләндерелгән бәяләү	
4 транспорт инфраструктурасы объектларын проектлау, төзү, реконструкцияләү, транспорт объектларының техник-икътисадый параметрлары, чараларны (инвестицион проектларны) тормышка ашыру чиратлылыгы буенча чаралар (инвестицион проектлар) исемлеге .....	49
4.1 транспорт төрлөре буенча транспорт инфраструктурасын үстерү чаралары .....	49
4.2 гомуми файдаланудагы транспортны үстерү, транспорт-күчеп утыру төеннәрен булдыру буенча чаралар .....	49
4.3 жиңел автомобиль транспорты өчен инфраструктураны үстерү чаралары, шул исәптән бердәм парковка пространствосы үсеше .....	51

<b>4.4 жэяүлелэр һәм велосипед хэрэкэте инфраструктурасын үстерү буенча чаралар .....</b>	<b>51</b>
<b>4.5 йөк транспорты, транспорт чаралары, коммуналь һәм юл хезмэтлэре өчен инфраструктура үсеше буенча чаралар.....</b>	<b>52</b>
<b>4.6 жирлек юллары челтэрен үстерү чаралары.....</b>	<b>52</b>
<b>5 транспорт инфраструктурасы объектларын проектлау, төзү, реконструкциялэү буенча чараларны (инвестицион проектларны) финанслау күлэмнэрен һәм чыганаclarын бэялэү .....</b>	<b>54</b>
<b>6 транспорт инфраструктурасы объектларын проектлау, төзү, реконструкциялэү буенча чаралар (инвестицион проектлар) нэтижэлелеген бэялэү .....</b>	<b>56</b>
<b>7 транспорт инфраструктурасы объектларын проектлау, төзү, реконструкциялэү өлкэсендэ эшчэнлекне хокукый һәм мэгьлүмати тээмин итүне камилләштерү буенча тэкьдимнэр .....</b>	<b>58</b>

## ПАСПОРТ

### Татарстан Республикасы Алабуга муниципаль районы " Морт авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясендә транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү программасы

Программаның исеме	2019-2035 елларда Татарстан Республикасы Алабуга муниципаль районының «Морт авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясендә транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү программасы
Программаны эшләү өчен нигез	РФ Шәһәр төзелеше кодексы, 29 декабрь 2004 ел, № 190-ФЗ; - 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»; - «Россия Федерациясендә автомобиль юллары һәм юл эшчәнлеге турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хақында " 2007 елның 8 ноябрдәге 257-ФЗ номерлы Федераль закон»; - «Транспорт куркынычсызлыгы турында " 2007 елның 9 февралендәге 16-ФЗ номерлы Федераль закон»;

	<p>- Россия Федерациясе Хөкүмәтенен «жирлекләрнең, шәһәр округларының транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларына таләпләрне раслау турында " 2015 елның 25 декабрендәге 1440 номерлы карары»;</p> <p>- Татарстан Республикасы Алабуга муниципаль районы Морт авыл жирлегенең генераль планы</p>
Программаның Заказчысы	<p>МКУ «Татарстан Республикасы Алабуга муниципаль районы Морт авыл жирлеге башкарма комитеты»</p> <p>423620, Татарстан Республикасы, Алабуга районы , Морт авылы, Үзек урамы, 2 йорт</p>
Программаны Эшләүче	<p>МКУ «Татарстан Республикасы Алабуга муниципаль районы Морт авыл жирлеге башкарма комитеты»</p>
Программаның максатлары һәм бурычлары	<p>Программаның максаты-Татарстан Республикасы Алабуга муниципаль районының " Морт авыл жирлеге» муниципаль берәмлегенең заманча һәм нәтижәле транспорт инфраструктурасын үстерү (алга таба</p>



	<p>«Морт авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге текстында), хәрәкәт куркынычсызлыгы дәрәжәсен, муниципаль берәмлек халкы өчен транспорт комплексы хезмәтләреннән файдалану мөмкинлеген һәм сыйфатын күтәрү.</p> <p>Күрсәтелгән максатларга ирешү өчен төп бурычларны хәл итәргә кирәк:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- гомуми файдаланудагы автомобиль юлларын үстерү һәм камилләштерү буенча чаралар оештыру;</li> <li>- юл хәрәкәте шартларын яхшырту чараларын оештыру;</li> <li>- юл хәрәкәте иминлеген арттыру буенча чаралар оештыру.</li> </ul>
<p>Транспорт инфраструктурасын үстерүнең максатчан күрсәткечләре (Индикаторлары)</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- гомуми файдаланудагы юлларның озынлыгы, км;</li> <li>- УДС тыгызлыгы, км/км<sup>2</sup>;</li> <li>- норматив таләпләргә җавап бирә торган тукталыш пунктлары өлеше.;</li> <li>-мәдәният объектларында вакытлыча парковкалар белән тәэмин ителеш дәрәжәсенә туры килә.</li> </ul>
<p>Программаны тормышка ашыру вакыты һәм</p>	<p>Программаны гамәлгә ашыру вакыты: 2019-2035 еллар.</p>

этаплары	Программаны гамәлгә ашыру этапларга бүлекчәләрне күздә тотмый.
Транспорт инфраструктурасы объектларын (чаралар төркемнәре, Ярдәмче программалар, инвестицион проектларны) проектлау, төзү, реконструкцияләү буенча планлаштырылган чараларны (инвестицион проектларны) эреләндерелгән тасвирлау)	Әлеге программада тасвирланган чаралар транспорт чараларынан файдаланучыларның, жәяүлеләрнең уңайлылыгы һәм куркынычсызлыгы дәрәжәсен күтәрүгә һәм «Морт авыл жирлегә»МБ Социаль-икътисади хәлен яхшыртуга юнәлдерелгән.
Программаны финанслау күләмнәре һәм чыганақлары	2019-2035 елларда программа чараларын гамәлгә ашыру өчен кирәк булган финанс чараларының гомуми күләме 43314,5 мең сум тәшкил итәчәк, шулардан жирле бюджет акчасы – 150 мең сум, Татарстан Республикасы бюджеты акчасы-43164,5 мең сум, шул исәптән еллар буенча да: 2019 елда-2255,0 мең сум.; 2020 елда-6553,0 мең сум. 2021 елда-8810,9 мең сум.

	<p>2022 елда-3239,6 мең сум.</p> <p>2023-2035 елларда-22456,0 мең сум.</p> <p>Программаны финанслау өчен акчалар күләме фаразланган характерда һәм жирле үзидарәнең вәкиллекле органы тарафыннан ел саен төзәтмәләр кертелергә тиеш.</p>
--	--

## **1.Муниципаль берәмлекнең транспорт инфраструктурасының**

## хәзерге торышына Характеристика

1.1 Россия Федерациясенең пространство оешмасы структурасында Россия Федерациясе субъекты положениесенә Анализ, Россия Федерациясе субъектының пространство оешмасы структурасында жирлекнең торышына анализ

Татарстан Республикасы Россия Федерациясенең Европа өлешендәге көнчыгышында урнашкан, көнчыгыш һәм Көнбатыш, илнең төньяк һәм көнчыгышын тоташтыручы мөһим магистральләр киселешендә урнашкан, аның житәрлек ресурслар белән тәэмин ителеше бар (нефть, су, урман, Жир ресурслары).

Республиканың административ үзәге-Казан шәһәре Мәскәүдән көнчыгышка 797 км ераклыкта урнашкан.

Татарстан Республикасы Россия Федерациясенең 85 субъектыннан берсе булып тора һәм административ-сәяси һәм икътисадый характердагы түбәндәге ареналар составына керә:

- Идел буе федераль округы;
- Европа макроикътисад зонасы;
- Идел буе икътисади районы.

Территориянең максималь озынлыгы-төньяктан көньякка 290 км һәм көнбатыштан көнчыгышка 460 км.

Республиканың төньягында Удмуртия Республикасы һәм Киров өлкәсе, көнчыгышта – Башкортостан Республикасы, көньяк-көнчыгышта – Оренбург өлкәсе, көньякта – Самара өлкәсе, көньяк-көнбатышта – Ульяновск өлкәсе, көнбатышта – Чуаш Республикасы, төньяк-көнбатышта – Марий Эл Республикасы белән чикләре бар. Чит дәүләтләр белән чикләр юк Татарстан.

Татарстан Республикасы Европа Россиянең үзәк өлешендә урнашкан, аның территориясе буенча магистраль газүткәргечләр системасы уза. нефть үткәргечләр, федераль магистраль тимер юллар һәм автомобиль юллары, Россиянең Европа өлешендәге бердәм су системасы, Каспий, Урта Диңгез һәм Балтий бассейннарына чыгу белән, көнбатыш һәм төньяктан көньякка таба дөньяның күп континентларына, Россия Федерациясе төбәкләренә һәм Татарстан Республикасы эчендә йөк һәм пассажирлар агымын күчерүне тәмин итүче һава трассалары. Татарстан Республикасының транспорт системасы түбәндәге факторлар белән характерлана:

- «көнбатыш – көнчыгыш» юнәлешендә кыска трансконтиненталь тимер юл магистрален, шулай ук «төньяк-көнбатыш – көньяк " юнәлеше буенча Идел буе эре сәнәгать шәһәрләрен тоташтыручы тимер юл аша үтү»;

- Россиянең төп европа елгаларының – Идел һәм Кама елгаларының, шулай ук төньяк-көнбатыш һәм Көнъяк, Төньяк-Көнчыгыш, Урал буе сәнәгать төбәкләре белән су элементсен тәмин итүче ак һәм Нократ елгаларының суднолар йөрешле юллары булу һәм сүлпән булуы;

- федераль әһәмияттәге автомобиль юлларын өч юнәлештә узу: «Көнбатыш – Көнчыгыш», «Көнбатыш-Көнъяк-Көнчыгыш» һәм «Төньяк-Көнбатыш" – Көнчыгыш регионнары һәм шәһәрләре (Мәскәү, Смоленск, Владимир), аның Көнчыгыш Идел буе төбәкләре һәм шәһәрләре (Түбән Новгород, Чабаксар, Казан), Урал сәнәгать төбәкләре һәм шәһәрләре (Ижевск, Пермь, Екатеринбург), шулай ук төньяк-көнбатыш төбәкләре һәм шәһәрләре (Санкт-Петербург, Новгород, Череповецк, Иваново) белән көньяк Идел буе өлкәләре һәм шәһәрләре (Ульяновск, Самара, Саратов, Волгоград, Көнъяк-Көнчыгыш шәһәрләре һәм шәһәрләре белән

(Әстерхан) тоташтыра торган кыска Юллар (Уфа, Оренбург, Чиләбе);

- барлык юнәлешләрдә дә һава трассалары узду, «Казан» һәм «Бигеш» халыкара аэропортлары, «Бөгелмә»төбәк аэропорты булу.

Әлеге магистраль транспорт коммуникацияләрен кисешү үзәге булып Казан транспорт узелы тора, ул тимер юл узелыннан тыш, Казан Елга портын, автомобиль һәм республика юлларын, аэропортны һәм Зөя төбәкара мультимодаль логистика үзәген үз эченә ала.

Татарстан Республикасының административ-территориаль бүленеше тәкъдим ителгән:

- 2 шәһәр округлары («Казан шәһәре» ГО, «Яр Чаллы шәһәре " ГО»);
- 43 муниципаль район;
- 39 шәһәр жирлекләре;
- 872 авыл жирлекләре.

Алабуга районы Татарстан Республикасының төньяк-көнчыгышында административ-территориаль берәмлек һәм муниципаль берәмлек булып тора. Административ үзәк-Алабуга шәһәре Казаннан 215 км ераклыкта урнашкан. Районның мәйданы -1362,1 км<sup>2</sup>. Төньяк-көнчыгышта Алабуга районы Удмуртия Республикасы һәм Менделеевск муниципаль районы, Көнчыгыш һәм көньяк-көнчыгыш – Тукай муниципаль районы, Чаллы шәһәре округы, көньякта – Тукай һәм Түбән Кама районнары, көнбатышта – Татарстан Республикасының Мамадыш районы белән чиктәш. Алабуга районы Яр Чаллы агломерациясе составына керә.

Алабуга районы составына бер шәһәр жирлеге (Алабуга шәһәре) һәм 15 авыл жирлеге керә:

- Әлмәт авыл жирлеге;
- Бехтерев авыл жирлеге;

- Олы Елово авыл жирлеге;
- Олы Качык авыл жирлеге;
- Олы Шүрнәк авыл жирлеге;
- Костенеево авыл жирлеге;
- Лекарево авыл жирлеге;
- Морт авыл жирлеге;
- Мурзиха авыл жирлеге;
- Пospelово авыл жирлеге;
- Иске Күклек авыл жирлеге;
- Иске Юраш авыл жирлеге;
- Танай авыл жирлеге;
- Татар Дәм-Дөме авыл жирлеге;
- Яковлево авыл жирлеге

"Морт авыл жирлеге «муниципаль берәмлеге (алга таба «Морт авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге) «Алабуга муниципаль районы «муниципаль берәмлегенң һәм аның составындагы муниципаль берәмлекләрнең территорияләре чикләрен билгеләү һәм аларның статусы турында» 2005 елның 31 гыйнварындагы 22-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы нигезендә төзелде.

"Морт авыл жирлеге» МБ составына Морт авылы (административ үзәк) керә.

Авыл жирлеге Татарстан Республикасының төньяк-көнчыгышында, Алабуга муниципаль районының көнбатыш өлешендә урнашкан. Морт авыл жирлеге төньяк-көнбатышта Иске Юраш һәм Иске Күклек авыл жирлекләре, Олы Шүрнәк авыл жирлеге, көнбатышта Татар Дәм-Дөме һәм Олы Елово авыл жирлеге, көньякта Мурзиха һәм Лекарево авыл

жирлекләре, көнчыгышта Лекарево авыл жирлегенә белән чиктәш.

Морт авыл жирлегенен территорияле оешмасы Алабуга муниципаль районынан күчерү системасының бер өлеше булып тора, ул Татарстан Республикасының Яр Чаллы төркем күчерү системасына керә.

«Морт авыл жирлегенә» МБ гомуми мәйданы 6367,5 га тәшкит итә, шул исәптән Морт авылы мәйданы-258,6 га.

Муниципаль берәмлек Жир фондының төп бүленеше 2752,5 га (авыл жирлегенен барлык мәйданынан 43,2%) авыл хужалыгы билгеләнешендәге жирләргә һәм 3236,6 га (50,8%) жир били торган урман фонды жирләренә туры килә.

1.2 жирлекнен социаль-икътисади характеристикасы, жирлек территориясендә шәһәр төзелеше эшчәнлегенә характеристикасы, шул исәптән транспорт өлкәсендәге эшчәнлек, транспорт ихтыяжын бәяләү.

Икътисади үсеш күрсәткечләренен берсе-халык саны. Халык санын үзгәртү муниципаль берәмлектә (МБ) тормыш дәрәжәсе, яшәү өчен территориянен жалеп итүчәнлегенә, эшчәнлек алып бару индикаторына хезмәт итә.

2017 елның 1 гыйнварына «Морт авыл жирлегенә» муниципаль берәмлегенә халык саны 866 кеше булган, бу Алабуга районы халыкының 1,01% ын тәшкит итә.

Дәүләт статистикасы мәгълүматлары нигезендә соңгы 3 елда муниципаль берәмлекнен халык саны динамикасы 1 нче таблицада күрсәтелгән.

Таблица-Морт авыл жирлегенә халык саны динамикасы»

Ел	2015	2016	2017
Халык саны	883	877	866



Соңгы 3 елда «Морт авыл жирлеге» муниципаль берәмлегендә даими халык саны 17 кешегә кимегән, барлык каралган вакыт өчен 0,7% һәм соңгы елда 1,3% тәшкил иткән.

2016 елда халык саны арту күрсәткечләре һәм муниципаль берәмлекнең миграция күрсәткечләре 2 нче таблицада китерелгән.

2 нче Таблица – халык саны арту күрсәткечләре һәм «Морт авыл жирлеге " муниципаль берәмлеге миграция күрсәткечләре»

Ел	2016
Туучылар саны, кеше	8
<b>Үлүчеләр саны, кеше</b>	<b>19</b>
Табигый үсеш ( + ), кимү ( - ), кеше.	-11
Туучыларның гомуми коэффициенты, ‰	9,2
Үлүчеләрнең гомуми коэффициенты, ‰	21,8
Табигый үсешнең гомуми коэффициенты, ‰	-12,6
Килгән кешеләр саны, кеше	31
Киткән кешеләр саны, кеше	31
Миграция үсеше, кеше.	0

Шулай итеп, 2016 елда муниципаль берәмлек территориясендә табигый арту күрсәткечләренең тискәре динамикасы күзәтелә, халыкның табигый картаюы, туучылар саны кимү күзәтелә, халыкның табигый кимүе һәм миграция сальдосы күзәтелә.

2017 елның 1 гыйнварына «Морт авыл жирлеге " муниципаль берәмлеге паспортында тәкъдим ителгән халык саны һәм аның структурасы турында мәгълүмат нигезендә эшләүче халыкның гомуми саны 405 кеше тәшкил итә, шул ук вакытта авыл хужалыгында 30 кеше эшли (эшләүчеләрнең гомуми саныннан 7,41%), бюджет өлкәсендә 107

кеше (26,42%), башка тармакларда 268 кеше (66,17 %). Шулай ук муниципаль берәмлектә пенсионерлар – 309 кеше, укучылар– 55 кеше теркәлгән.

2017 елда икътисадый эшчәнлек төрләре буенча хезмәткәрләр санын бүлү 3 нче таблицада тәкъдим ителде.

3 нче Таблица – «Морт авыл жирлеге " муниципаль берәмлегендә икътисадый эшчәнлек төрләре буенча хезмәткәрләр санын бүлү»

№ п/п	Икътисадый эшчәнлек төре	кеше саны
1	Авыл хужалыгы	30
2	Урман хужалыгы	9
3	Электр энергиясен житештерү һәм бүлү	13
4	Транспорт һәм элемтә	4
5	Жәмәгать тәртибен һәм янғын куркынычсызлыгын тәмин итү	11
6	Мәгариф һәм тәрбия	35
7	Сәламәтлек саклау	42
8	Мәдәният һәм ял	8
9	Социаль хезмәт күрсәтү	3

"Морт авыл жирлеге» муниципаль берәмлегенә икътисадый системасы агросәнәгать комплексын һәм инфраструктура тармакларын үз эченә ала. Авыл жирлегенә нигезен авыл хужалыгы тәшкил итә. "Марка авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясендә авыл хужалыгы житештерүенә төп юнәлешләре-сөт житештерү юнәлеше, өстәмә юнәлешләр: ит житештерү юнәлеше һәм ашык житештерү. Муниципаль берәмлектә «Морт» агрофирмасы «ЖЧЖ» НЭП " агрофирмасы ЖЧЖ,

ике умарталык, ашламалар склады, силос чокырлары, 2 жәйге лагерь, чәчү саклау урыны эшли.

"Морт» агрофирмасы ЖЧЖ карамагында:

- 1,6 га майдандагы 800 баш эре мөгезле терлеккә исәпләнгән терлекчелек фермасы;

- 1,6 га майдандагы ындыр табагы;

-1 га майданлы машина-трактор паркы.

"НЭП» агрофирмасы" ЖЧЖ бөртекле һәм кузаклы культуралар эшкәртү белән шөгылләнә.

"Марка авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясендә сәнәгать житештерүе объектларыннан агач эшкәртү цехы («Елабугалес» ДКУ), пилорама, «ботка Аркаша»ярмасын эшкәртү линиясенә житештерү биналары эшли.

Авыл жирлеге территориясендә коммуналь-склад хужалыгы объектларыннан урнашкан:

- Морт авылында сәнәгать склады;

-М – 7 «Волга» – Морт – Умяк-Бажениха автоюлы янәшәсендә Морт авылының төньяк өлешендә урнашкан ягулык-майлау материаллары склады.

"Морт авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясендә «РИТЭК»ААЖ тарафыннан эксплуатацияләнгән торган Анзир нефть ятмаларының бер өлеше урнашкан.

Жир асты байлыкларының бүленмәгән фондына караган Морт кирпич-чиратлы чималны чыгару урыны ачыкланды.

"Морт авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясендә Морт авылының төньяк-көнбатыш чигеннән 1420м ераклыкта сибирязвенный

үлөт базлары биотермик чокырлар урнашкан.

Авыл жирлеге инфраструктурасы предприятиелөре социаль хезмөт күрсөтү учреждениелөре һәм административ-идарә оешмалары тарафыннан тәкъдим ителгән, алар үз эченә ала:

- сәламәтлек саклау учреждениелөре (тәүлек буе эшли торган 6 ятакка исәпләнгән Морт участок хастаханәсе һәм 42 кешегә исәпләнгән амбулатория, 24,0 кв. м майданлы даруханә пункты));

- мәгариф учреждениелөре (10 урын сыйдырышлы балалар мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе, 320 укучыга исәпләнгән проект егәрлеге уртача гомуми белем бирү мәктәбе);

- мәдәни-ял учреждениелөре (300 урын сыйдырышлы Морт мәдәният йорты, 16 мең данә куәтле Морт китапханәсе));

- кредит-финанс учреждениелөре һәм халыкка социаль хезмөт күрсөтү учреждениелөре (банк бүлекчәсе егәрлеге 1 операция бүлмәсе кассасы, элементә бүлеге);

- жәмәгать тәртибен һәм янгын куркынычсызлыгын тәмин итү учреждениелөре (полициянең участок пункты, янгын сүндөрү депосы));

- спорт һәм физкультура-сәламәтлөндөрү учреждениелөре (авыл мәдәният йортында урнашкан 420 кв. м майдандагы спорт залы, 360 кв. м майдандагы спорт залы һәм гомуми белем бирү мәктәбендә урнашкан 8500 кв. м майдандагы футбол кыры, яссы спорт корылмалары);

- сәүдә һәм жәмәгать туклануы предприятиелөре (РайПО кибете, «Айсылу» кибете, ТПС кибете, «Нократ» кибете, сәүдә залларының гомуми майданы 144,8 кв.м).

Жирлекнең шәһәр төзелеше эшчәнлеге территориаль планлаштыру,

шәһәр төзелешен зоналаштыру, территорияне планлаштыру, архитектура-төзелеш проектлау, төзелеш, капитал ремонт, капитал төзелеш объектларын реконструкцияләү, биналарны, корылмаларны эксплуатацияләү документларын эшләүне һәм раслауны үз эченә ала.

2012 елда "Морт авыл жирлегенә» муниципаль берәмлегендә Генераль план эшләнә һәм расланды.

Морт авылы торак пункттындагы күп фатирлы торак йортлар йорт яны участкалары белән 240 кв.м мәйданлы 2 катлы шәхси торак йортлар белән тәкъдим ителгән. 2015 елга «Морт авыл жирлегенә»МБ торак фондының гомуми мәйданы 21,94 мең кв.м тәшкил итә, шулардан 21,7 мең кв. м 310 индивидуаль йортка туры килә (99%). Яшьләр урамындагы 240 кв.м мәйданлы (1%) ике катлы 7 фатирлы торак йорт (10 кеше яши) бар.

Муниципаль берәмлек территориясендә транспорт мәсьәләсе жирлекнең икътисади эшчәнлегенә белән кызыксынучы субъектларының йөк һәм эшлекле корреспондентлары, маятник хезмәте миграциясе барышында хезмәт корреспондентлары, шулай ук авыл жирлегендә яшәүчеләрнең уку һәм социаль-көн күреш хәбәрчеләре хисабына формалаша.

### **1.3 Транспорт инфраструктурасы эшчәнлегенә характеристикалары һәм эш күрсәткечләре**

"Морт авыл жирлегенә» МБ транспорт системасын үстерү муниципаль берәмлек халкының тормыш сыйфатын яхшырту өчен кирәкле шарт булып тора. Автомобиль юллары челтәренә булу һәм торышы территория бөтенлегенә һәм икътисади килекнең бердәмлегенә белән билгеләнә. Жәмгыятьнең социаль-икътисади ихтыяжларына юллар һәм

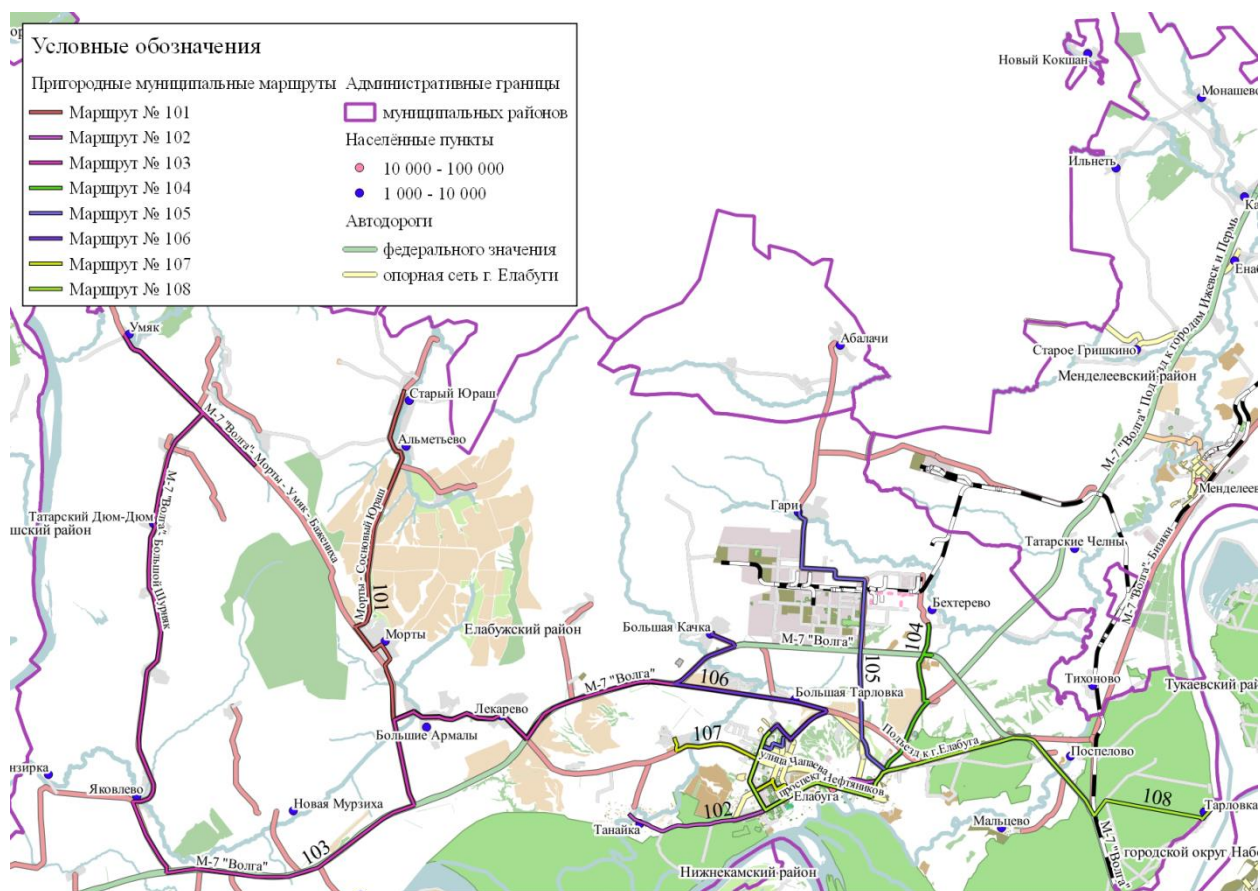
жирле әһәмияткә ия инфраструктура торышы туры килмәү проблемасы икътисади кыенлыкларның һәм тискәре социаль процессларның сәбәпләреннән берсе булып тора.

«Морт авыл жирлегенә» муниципаль берәмлегенә башка төбәкләр белән тышкы социаль-икътисади транспорт элементларга транспорт төре белән автомобиль (шәхси һәм ижтимагый) рәвешендә гамәлгә ашырыла. Су, тимер юл һәм һава транспорты файдаланылмый.

Автомобиль транспорты тышкы һәм шәһәр эчендәге пассажирлар ташуның шактый өлеше гамәлгә ашырыла торган транспортның төп төре булып тора, шулай ук йөк ташуның күп өлеше.

"Морт авыл жирлегенә» муниципаль берәмлегендә гомуми файдаланудагы автомобиль транспортында пассажирлар йөртү Алабуга – Иске Юраш һәм 103 Алабуга – Дюм-Дюм т.п. муниципаль маршрутлар буенча гамәлгә ашырыла.

"Морт авыл жирлегенә» муниципаль берәмлеге территориясә буенча узучы Республика даими рәвештә пассажирлар ташуның шәһәр яны муниципаль маршрутлары схемасы рәсемдә күрсәтелгән



1 нче рәсем- Шәһәр яны муниципаль маршрутларының схемасы

**1.4 жирлек юллары челтэренен характеристикалары, юл хэрэкэте параметрлары (тизлек, тыгызлык, транспорт чаралары агымнары хэрэкэтенен составы һәм интенсивлыгы, юл хэрэкэте торышын характерлаучы коэффициенты һәм башка күрсәткечләр, әйләнә-тирә мохиткә автомобиль транспортыннан экологик йөкләнеш һәм икътисадый югалтулар), юлларны карап тоту сыйфатын бәяләү.**

"Морт авыл жирлеге» МБ транспорт инфраструктурасы автомобиль юллары белән тәкъдим ителгән. Алар жирлек территориясен күрше территорияләр һәм район үзәге белән бәйлиләр, жирлек территориясендә барлык торак объектларының яшәешен тәэмин итәләр, күп очракта авыл жирлегенен үсеш мөмкинлекләрен ачыкыйлар, алар буенча йөк һәм пассажирлар ташу гамәлгә ашырыла. Авыл жирлегенен тотрыклы икътисади үсешенә ирешү, жирле житештерүчеләрнен конкурентлыгын арттыру һәм халыкның тормыш сыйфатын яхшырту мәсьәләләрен хәл итү автомобиль юллары челтэрен үстерү дәрәжәсенә бәйле.

"Морт авыл жирлеге» МБ пространство-коммуникация каркасы региональ әһәмияттәге IV техник категория автомобиль юллары белән формалаштырылган. Авыл жирлеге территориясе төньяк-көнбатыштан көньяк-көнчыгышка таба «М-7 «Волга» – Морт – Үмәк – Бажениха» автоюлын кисеп үтә, аның озынлыгы жирлек чикләрендә 8,4 км тәшкил итә, Морт авылыннан төньяк юнәлештә «Морт – Сосновый Юраш» автомобиль юлы уза, жирлек чикләрендә озынлыгы – 4,1 км.

Алабуга муниципаль районының " Морт авыл жирлеге» МБ автомобиль юлларының жирле челтэре С. Морт инфраструктурасының



сэнэгать житештерүе һәм агросэнэгать объектлары белән элемтәсен тээмин итә торган гомуни һәм йомышсыз файдалану юллары белән тәкъдим ителә ЯндексПереводчикТЕКСТСАЙТКАРТИНКА

Войти

РУССКИЙ

комплекса. Часть автомобильных дорог имеют цементобетонное и асфальтобетонное покрытие, остальные – переходное или грунтовое.

Автомобильные дороги местного значения общего пользования представлены:

- подъездами к населенному пункту;
- подъездами к объектам сельского хозяйства;
- подъездами к объектам промышленности;
- подъездами к объектам туризма и рекреации;
- подъездами к объектам санитарной очистки.

Основными характеристиками параметров дорожного движения являются значения скорости, плотности, состава и интенсивности движения потоков транспортных средств, коэффициент загрузки дорог движением и иные показатели.

Интенсивность автомобильной дороги регионального значения «М-7 «Волга» – Морты – Умяк – Бажениха» составляет 86 ед./ч, пропускная способность – 1800 ед./ч, расчетная скорость – 80 км/ч, фактическая скорость – 75 км/ч, плотность транспортного потока – 1,15 ТС/км, коэффициент загрузки – 0,05.

Интенсивность движения на автодорогах местного значения МО «Мортовское сельское поселение» низкая, составляет менее 40 авт./ч. Автомобильные дороги общего пользования местного значения имеют

достаточную пропускную способность.

Описание и основные показатели транспортно-эксплуатационных характеристик автомобильных дорог общего пользования регионального и местного значения, проходящих в границах МО «Мортовское сельское поселение», приведены в таблице 4.

1380 / 10000

ТАТАРСКИЙ

комплекс. Автомобиль юлларының бер өлеше цементобетон һәм асфальт – бетон катламына ия, калганнары күчеш яки грунтта.

Гомуми файдаланудагы жирле әһәмияттәге автомобиль юллары тәкъдим ителде:

- торак пунктка керү юллары;
- авыл хужалыгы объектларына керү юллары;
- сәнәгать объектларына керү юллары;
- туризм һәм рекреация объектларына керү юллары;
- санитар чистарту объектларына керү юллары.

Юл хәрәкәте параметрларының төп характеристикалары булып тизлек, тыгызлык, транспорт чаралары агымнары хәрәкәте составы һәм интенсивлыгы, юл хәрәкәте коэффициенты һәм башка күрсәткечләр тора.

Региональ әһәмияттәге «М-7 «Волга» – Морт – Үмәк – Бажениха» автомобиль юлының интенсивлыгы 86 берәмлек/сәг тәшкил итә, үткәрү сәләте – 1800 берәмлек/сәг, исәп – хисап тизлегә – 80 км/сәг, фактик тизлек – 75 км/сәг, транспорт агымы тыгызлыгы – 1,15 ТС/км, йөк ташу коэффициенты-0,05.

"Морт авыл жирлегә» МБ жирле әһәмияттәге автомобиль

юлларында хәрәкәт интенсивлығы түбән, 40 авт тәшкил итә./жирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юлларының үткәрү мөмкинлегә житәрлек.

"Морт авыл жирлегә» муниципаль берәмлегә чикләрендә уза торган региональ һәм жирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юлларының транспорт-эксплуатация характеристикалары һәм төп күрсәткечләре 4 нче таблицада китерелгән.

4 нче Таблица– "Морт авыл жирлегә" муниципаль берәмлегә чикләрендә уза торган региональ һәм жирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юлларының транспорт-эксплуатация характеристикалары һәм төп күрсәткечләре»

№ п/п	Районнар, автомобиль юллары исеме	Категория	Гомуми озынлыгы, км	Шул исәптән:				Хәрәкәт полосаларының гомуми саны	Хәрәкәт полосасының кинлегә, м
				цементобетон	асфальтобетон	щебень, гравий	грунт		
Автодороги регионального значения									
1	М-7 "Волга" - Морты - Умяк - Бажениха	IV	8,40	-	4,230	-	-	2	3,0 - 3,25
2	«Морты – Сосновый Юраш»	IV	4,10	-	4,10	-	-	2	3,0 - 3,25
Автодороги местного значения, проходящие в границах населенных пунктов									
3	с. Морты, Сельхозтехника урамы	IV	0,579	-	0,579	-	-	-	-
4	с. Морты, - Казан урамы	IV	2,398	-	2,398	-	-	-	-
5	с. Морты, -Яшьләр 2 урамы	V	0,792	-	-	0,792	-	-	-
6	с. Морты, Үзәк урам	IV	0,939	0,487	0,452	-	-	-	-
7	с. Морты, -Яшьләр - 1 урамы	IV	0,703	-	0,703	-	-	-	-
8	с. Морты, - Красноармейская урамы	V	2,276	0,282	-	-	1,994	-	-
9	с. Морты, - Мәскәү урамы	V	1,182	1,031	-	0,151	-	-	-
10	с. Морты, - Кавказ урамы	V	0,801	-	-	0,801	-	-	-
11	с. Морты, Яшел урам	V	1,163	-	-	0,737	0,426	-	-
12	с. Морты, Таулы урамы	V	0,601	-	-	0,601	-	-	-

"Морт авыл жирлеге" муниципаль берәмлеге чикләрендә уза торган гомуми файдаланудагы юлларның гомуми озынлыгы буенча мәгълүматлар 5 нче таблицада китерелгән.

5 нче Таблица – "Морт авыл жирлеге" муниципаль берәмлеге чикләрендә уза торган гомуми файдаланудагы юллар озынлыгы»

№ п/п	автомобиль юлының исеме озынлыгы, км	Протяженность, км
1	гомуми файдаланудагы юлларның гомуми озынлыгы, шулардан	23,934
2	төбәк һәм муниципальара әһәмияттәге	12,5
3	жирле әһәмияттәге юллар	11,434

Алабуга районы юл челтәренең югары тыгызлыгы белән характерлана. Районда юл челтәренең тыгызлыгы күрсәткече 0,44 км/км<sup>2</sup> тәшкил итә, бу урам һәм юллар челтәренең югары үсеш алуын күрсәтә. "Морт авыл жирлеге» МБ урам-юл челтәренең гомуми озынлыгы 23,934 км тәшкил итә, урам-юл челтәренең тыгызлыгы–0,38 км/км<sup>2</sup>. Морт авылы урам-юл челтәренең озынлыгы 11,434 км тәшкил итә, урам-юл челтәренең тыгызлыгы– 4,42 км<sup>2</sup>.

Тулаем алганда, «Морт авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге транспорт челтәре һәм чагыштырмача уңай транспорт эшчәнлеге белән характерлана.

Юл хәрәкәтендә катнашучылар ягыннан экологик йөкләнеш түбәндәге шартлар аркасында түбән дип бәяләнә:

- хәрәкәт интенсивлыгы һәм УДС йөкләве түбән әһәмияткә ия;
- гомуми агымда йөк транспорт чараларының аз өлеше;
- су басу ситуацияләренең булмавы.

«Морт авыл жирлеге» МБ терәк челтәренең жирле автомобиль

юлларында транспорт агымнары тизлеге тулаем юл хэрэкетге иминлеген тээмин итүче күлэмнэргэ туры килэ

Жирле әһемияттэге автомобиль юлларын карап тоту юл киём-салымнарын системалы карау, аларны тиешле эксплуатацион хэлдэ тоту, тәртиптә һәм тәртиптә тоту, шулай ук юл кырыйлары чистарту, юллардагы чокырларны ямау ремонты, юдыру, юл тамгаларын чистарту, коймаларны чистарту, алмаштыру, кирәк булганда, автомобиль юлларын төзекләндерү элементларын алыштыру буенча эшләрне даими башкару күздә тотыла.

Эшләрне башкару сыйфатын тикшерү расланган критерийлар нигезендә муниципаль автомобиль юлларын карап тоту сыйфатын бәяләүнең йомгаклау актын төзү белән килешенгән график буенча гамәлгә ашырыла.

Муниципаль берәмлекнең урам-юл челтәре житешсезлегенә канәгәтләнмәслек халәт һәм авыл жирлегенең урам-юл челтәре өлешендә каплау һәм жәяүлеләр хэрэкетен тәртипкә салу өчен кирәкле тротуарларның булмавы аркасында торак пункт урамнарында жәяүлеләр катнашында юл-транспорт һәлакәте килеп чыгу ихтималы зур.

**1.5 жирлектәге транспорт чаралары паркы составын һәм автомобиль йөртү дәрәжәсен анализлау, парковкалар белән тээмин итү (парковка урыннары белән тээмин итү))**

"Морт авыл жирлегенә» муниципаль берәмлеге территориясендә транспорт чараларының актив паркына сан ягыннан һәм сыйфатлы анализ үткөрү өчен Россия Федерациясә Федераль салым хезмәтенең (ФСХ) хисаплары кулланылды. 2016 ел нәтижәләре буенча жирлек транспорт чаралары паркының сан ягыннан характеристикалары 6 нчы таблицада

китерелгән.

Морт авыл жирлеге " МБ транспорт чаралары паркының микъдар характеристикалары»

Исеме	Барлығы, бер.	Оешмалар милкендә, бер.	гражданнар милкендә, бер.
Транспорт чаралары, барлығы, шул исәптән	364	23	341
жиңел автомобильләр	321	12	309
мотоцикллар, мотороллерлар	1	0	1
автобуслар	1	1	0
йөк автомобильләре	41	10	31

Таблицадан күренгәнчә, авыл жирлеге территориясендә теркәлгән транспорт чараларының бер өлешен жиңел автомобильләр тәшкил итә. Йөк транспорты һәм автобуслар өлеше аз түгел.

Транспорт чараларын кую һәм тукталышлар өчен урыннар урнаштыру параметрлары буенча алынган мәгълүматны анализлау парковка киңлегенә ихтыяжны канәгатьләндерү дәрәжәсен һәм юл челтәренә йөкләнешне бәяләргә мөмкинлек бирәчәк.

"Морт авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясендә автотранспортны саклау, халыкны тартып тору объектлары, йорт яны участкаларында һәм күпфатирлы йортларның ишегалды территориясендә башкарыла.

2016 елга «Морт авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге буенча автомобильләштерү дәрәжәсе 1000 кешегә 280 автомобиль тәшкил итә.

Үткәрелгән исәп-хисап нигезендә ТС вакытлыча саклау өчен

машина урыннарына ихтыяж ТР ЕМР Морт төп мәктәбе МБББУ «Морт төп мәктәбе» янында бмашино-урын күләмендә парковка житмәү ачыкланган.

## **1.6 гомуми файдаланудагы транспорт чаралары эшенең характеристикасы, пассажирлар агымына анализны да кертеп**

Пассажир транспорты халыкка хезмәт күрсәтү өлкәсенең мөһим элементы булып тора, аннан башка жәмгыятьнең нормаль эшләве мөмкин түгел. Ул халыкның житештерү, көнкүреш, мәдәни максатлар белән бәйле күчмә хәрәкәтләргә булган ихтыяжын канәгатьләндерүгә юнәлдерелгән.

Пассажирлар ташу Алабуга муниципаль районының даими рәвештә пассажирлар ташуның муниципаль маршрутларының расланган реестры нигезендә гамәлгә ашырыла. Алабуга районы территориясендә даими рәвештә пассажирлар йөртүнең муниципаль автобус маршрутлары реестры нигезендә бер пассажир ташучы-ИП Карионов Илья Сергеевич шөгылләнә. Морт авыл жирлеге территориясе буенча 2 маршрут уза:

- №101 Алабуга – Иске Юраш;
- №103 Алабуга-Дюм-Дюм т. п.

7 нче таблицада " Морт авыл жирлеге»муниципаль берәмлеге территориясе буенча узучы жәмәгать транспортының даими маршрутларының техник-эксплуатацион параметрлары буенча мәгълүматлар китерелгән.

7 нче Таблица – жәмәгать транспортының даими маршрутларының техник-эксплуатацион параметрлары буенча мәгълүматлар

№ п/п	маршрут ның теркәү номеры	Н маршрут исеме	маршрут озынлыг ы	бер айга рейсла р саны	тс саны	маркал ары саны	айлык пассажир агымы .	кеше сыйдыры шлы.
1	101	Елабуга - Старый Юраш	102,8	60-62	1	Форд 222702	2,4	19
2	103	Елабуга- н.п. Дюм- Дюм	138,6	60-62	1	ПАЗ 32054	4,8	24

Искәрмә – муниципаль маршрутларда ТС максималь саны буенча мәгълүматлар пассажирлар ташучылар тарафыннан бирелгән 2017 ел өчен হিসаплардан алынды

Маршрутларда пассажирлар ташу системасы инфраструктурасының иң мөһим компонентларының берсе-тукталыш пунктлары. Пассажирлар арасынан да, пассажирлар йөртүне гамәлгә ашыручы машина йөртүчеләр өчен дә, юл хәрәкәтендә катнашучы башка кешеләр өчен дә аларны куркынычсыз һәм уңайлы итеп эксплуатацияләү өчен жәмәгать транспорты тукталышларын төзегәндә «Гомуми файдаланудагы автомобиль юллары " ГОСТ Р 52766-2007 таләпләрен үтәргә кирәк. Төзекләндерү элементлары. Гомуми таләпләр» һәм халыкның төрле төркемнәре өчен уңайлы шартларны исәпкә алып, тукталыш пунктларын төзекләндерү буенча юл хезмәтләре эшен регламентлаучы башка норматив документлар.

8 нче таблицада «Морт авыл җирлегендә» МБ тукталыш пунктларын төзекләндерү буенча мәгълүматлар китерелгән.



Таблица 8 – Обустройство остановок общественного транспорта на территории МО«Мортовское сельское поселение»

№ п/п	Исем	Юнөлөш	Автобус павильоны	Утырту майданчыгы	Тукталыш майданчыгы	Тукталыш билгесе	Яктыртуу	Жаяүлөлөр кичүү юлы
1	Н. п. Морты	Туры	+	+	+	-	-	+
2	Н. п. Морты (М7)	Туры	+	+	+	+	-	+

Пассажирлар ташу даими рәвештә пассажирлар ташуның муниципаль маршрутларының расланган реестры нигезендә гамәлгә ашырыла. Тулаем алганда, гомуми файдаланудагы маршрут пассажир транспортының гамәлдәге системасы куелган бурычларны үти. Проблемалар арасында искергән күчмә составны түбән күрсәткечләр уңайлы һәм экологик яктан куллануны билгеләп үтәргә кирәк. Тукталыш объектлары гамәлдәге нормативларга туры китереп житәрлек күләмдә жиһазландырылган.

### **1.7 Жаяүлөләр һәм велосипед хәрәкәте шартларының характеристикасы**

Жаяүлөләр хәрәкәте корреспондентларның иң яхшы төре булып тора, чөнки транспорт инфраструктурасына иң аз таләпләр куя, әйләнә-тирә мохитнең пычрануы һәм уйлану белән бәйлә тискәре нәтижеләргә китерми, шулай ук халыкның сәламәтлек дәрәжәсен арттыруга ярдәм итә. Әмма гражданның уңайлы һәм куркынычсыз күчү өчен урам-юл чөлтәрен юл хәрәкәтен оештыруның тиешле техник чараларыннан файдаланып, кирәкле жаяүлөләр элементәсе белән тәмин итәргә кирәк.

"Морт авыл жирлеген" муниципаль берәмлеге урамнарының һәм юлларның күп өлеше тротуарлар һәм жаяүлөләр юллары белән тәмин ителмәгән. Жирлекнең урам-

юл чөлтөрөн заманча жэяүлелэр инфраструктурасы белән жиһазландыру кайбер мәсьәләләрне хәл итәргә мөмкинлек бирәчәк:

- жэяүлелэр хәрәкәтенең куркынычсызлык дәрәжәсен һәм уңайлылығын арттыру;

- Морт авылының жэяүлелэр өчен үтемлелеген тәмин итү;

- Морт авылы халкының жэяү хезмәт миграцияләренең сыйфатын, ягъни хезмәт кушымталар урынына кадәр күчүнә арттыру;

- Морт авылы перифериясе белән үзәк район арасында жэяүлелэр өчен элементә булдыру;

- социаль, көнкүреш һәм мәдәни хезмәт күрсәтү объектларының жэяүлелэр өчен үтемлелеген тәмин итү;

- Морт авылы эчендә жэяүлелэр элементәсен арттыру;

- туризмны үстерү һәм рекреацияләү максатларында тарихи-ландшафт комплексларын жэяүлелэр өчен маршрутлар белән тәмин итү.

"Морт авыл жирлегә» МБ урам-юл чөлтәре тышкы электр элементәсе белән жиһазландырылмаган.

Велосипед хәрәкәте жэяүлелэр өчен дә йөрү өстенлекләренә ия, өстәвенә, хәбәрчеләрне ерак араларга да алып барырга мөмкинлек бирә. Жирлек территориясендә велосипедта йөрү өчен махсус юллар каралмаган. Велосипедчылар хәрәкәте юл хәрәкәте кагыйдәләре таләпләренә туры китереп гомуми файдаланудагы юллар буенча гамәлгә ашырыла.

**1.8 Йөк транспорт чаралары хәрәкәтенә Характеристика, коммуналь һәм юл хезмәтләре транспорт чаралары эшен бәяләү, элеге транспорт чаралары өчен инфраструктура торышын бәяләү**

Йөк транспорты йөкләрне житештерү урыныннан куллану урынына күчерү өчен төп транспорт төре булып тора.

"Морт авыл жирлегенде» муниципаль берәмлегенде йөк транспорты хәрәкәтенен төп маршрутлары төбәк әһәмиятендәге «М-7 «Волга» – Морт – Умяк – Бажениха», «Морт – Сосновый Юраш» һәм Морт авылы урам-юл челтәре буенча уза.

Авил жирлегенде территориясенде йөк ташу урыннарын тартуның төп урыны булып торалар:

- Территориясенде терлекчелек фермасы, ындыр табагы, машина-трактор паркы урнашкан «Морт» агрофирмасы " ЖЧЖ;

- «НЭП» агрофирмасы "ЖЧЖ, аның территориясенде «ботка Аркаш" ярмасын кисү һәм эшкәртү линияләренен житештерү биналары урнашкан»;

- «Алабугаугалес» ДКУ, аның территориясенде агач эшкәртү цехы, пилорама урнашкан.

Жирле әһәмияттәге автомобиль юлларын карап тоту буенча подрядчы оешманы билгеләү «дәүләт һәм муниципаль ихтыяжларны тәэмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләрен сатып алу өлкәсенде контракт системасы турында " 2013 елның 5 апрелендәге 44-ФЗ номерлы Федераль законда билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.

Коммуналь хезмәтләр транспорт чаралары өчен инфраструктура торышы канәгатьләнерлек.

### **1.9 Юл хәрәкәте иминлеген дәрәжәсен анализлау**

Юл-транспорт һәләкәтләре турындагы мәғлүматларны һәрьяклап анализлау юл хәрәкәте иминлеген оештыру һәм тәмин итү буенча эшнәң иң мөһим өлешләренәң берсе булып тора.

Бүгенге көндә автомобиль юлларында авариялелек проблемасы транспорт чаралары паркы артуға, юл-транспорт инфраструктурасында катнашучылар ихтыяжларына туры килмәүгә һәм машина йөртүчеләр дә, жәяүлеләр дә дисциплинаның түбән булуына бәйле рәвештә аеруча кискен тора.

Хәзерге вакытта юл хәрәкәте иминлеген тәмин итү, юл-транспорт һәләкәтләрен кисәтү һәм аларның авыр нәтижәләрен киметү транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерүнең актуаль мәсьәләләренән берсе булып тора.

Авариялелек статистикасын анализлау өчен башлангыч мәғлүматлар сыйфатында РФ Юл хәрәкәте иминлеген тәмин итү буенча Баш идарәсенәң (ЮХИДИ) авариялелекнең рәсми статистикасы мәғлүматлары кулланылды, РФ Эчке эшләр министрлығы тарафыннан бирелгән ачык мәғлүматлар кулланылды.

Алабуга районы буенча өч еллык чорда авариялелекнең гомуми статистикасы 9 нчы таблицада күрсәтелгән.

9 нчы Таблица – 2015-2017 елларда Алабуга районында юл – транспорт һәләкәтләре статистикасы.

Гомуми мәғлүматлар	2015 г.	2016 г.	2017 г.
Исәпкә алынган юл-транспорт һәләкәтләре саны	110	99	140
Һәләк булган,кеше саны	14	9	12
Яраланган,кеше	175	148	188
Соц. 100 мең кешегә үлем куркынычы	16	10	14
Нәтижәләре авыр, %	8	6	6

2016 елда 2015 ел белән чагыштырганда барлык күрсәткечләр дә кимеде. Әмма 2017 елда 2016 елга карата барлык күрсәткечләр дә арткан

2017 ел эчендә социаль куркыныч 100 мең кешегә 14 кеше һәлак булган. Зыян күрүчеләрнең гомуми саныннан (һәлак булган һәм яраланган) юл-транспорт һәлакәтләрендә һәлак булучыларның өлеше буларак исәпләнелә торган нәтижәләрнең авырлыгы 2017 елда 6 % тәшкил итте. Шулай итеп, 2017 елда Алабуга районы юлларында авариялелек түбән дәрәжәдә булды, дигән нәтижә ясарга була.

2017 елда «Морт авыл жирлегә» муниципаль берәмлеге территориясендә исәпкә алу юл-транспорт һәлакәтләре теркәлмәде. Шулай итеп, 2017 елда жирлек юлларында аварияләр булмады дигән нәтижә ясарга була.

### **1.10 Транспорт инфраструктурасының әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынты дәрәжәсен, халыкның куркынычсызлыгын һәм сәламәтлеген бәяләү**

Автомобиль транспорты һәм автотранспорт комплексы инфраструктурасы әйләнә-тирә мохитне пычратуның төп чыганаclarына карый.

Һава бассейнының автотранспорт ташлары белән пычрануының төп сәбәбе-автотранспорт санының артуы, аның тузуы һәм сыйфатсыз ягулык булуы.

Эчке яну двигательләренең эшкәртелгән газлары зарарлы матдәләр һәм кушылмалар, шул исәптән канцерогеннар бар. Нефть продуктлары, шиннарның тузу продуктлары, тормоз накладкалары, юл катламнарына каршы кулланыла торган хлоридлар юл бие полосаларын һәм су объектларын пычраталар.

Эчке яну двигательләренең чыгару (тавыштан тыш) төп компоненты – углерод окисе (угар газ) – кеше, хайваннар өчен куркыныч, концентрациягә бәйле рәвештә, төрле дәрәжәдәге агулану тудыра. Автомобильләр һәм пычраткыч матдәләр матдәләр чыгаруы ярдәмендә һавада яңа матдәләр, агрессив матдәләр барлыкка килергә мөмкин. Автомобиль юлларына якин-тирә территорияләрдә су, туфрак һәм

үсемлекләр канцероген матдәләр йөртүче булып тора. Биредә яшелчә, жиләк-жимеш үстерү һәм үләннәрне терлекләргә ашату мөмкин түгел.

Автотранспортның әйләнә-тирә мохитне пычратуға тискәре йогынтысын киметү буенча эш юнәлешләренең берсе булып альтернатив ягулыкны – сыекландырылган һәм сыекландырылган газны куллануны алға таба киңәйтү, юлларны төзекләндерү, двигательләренең эшен контрольдә тоту тора.

Алабуга районының автомагистральләрендә стационар күзәтү постлары юк

### **1.11 Жирлекнең транспорт инфраструктурасын үстерү һәм урнаштыру шартлары һәм перспективалары характеристикалары**

«Морт авыл жирлеген» муниципаль берәмлегенә генераль планы нигезендә, Алабуга муниципаль районының территориаль планлаштыру схемасына ярашлы рәвештә, беренчеге чиратта (2020 ел) «Морт» агрофирмасы ЖЧЖ предприятиесен реконструкцияләү, эре мөгезле терлекнең баш санын 400 башка арттырып, эре мөгезле терлек сатып алу өчен ферма төзү күздә тотыла (нәселле сыерлар үрчетү буенча Идел буге төбәк үзәге).

Морт авылындагы торак төзелешен «Морт» агрофирмасы ЖЧЖ терлекчелек фермасының санитар-яклагыч зонасына эләккәнлектән, Генераль план белән ферма территориясен (1,6 га) Морт авылынан төньякка күчерергә тәкъдим ителә.

Морт авыл жирлеген башкарма комитетте тәкъдиме буенча, генераль план буенча, беренчеге чиратта Морт авылы янында дүңгыз фермасы эшләми торган урында Хужин И. М. гаилә фермасы оештыру күздә тотыла. Әмма, торак төзелешен гаилә фермасының санитар-яклау зонасына эләгәчәкләктән, генераль план белән аны Морт авылынан Көнъяк-ка күчерергә тәкъдим ителә.

Шулай ук Генераль план нигезендә түбәндәге чаралар планлаштырыла:

- Морт авылы янындагы көтүлекләр территориясен агросәнәгать комплексы объектларының перспектив үсеше территориясенә илтү;

- Морт авылы янында урнашкан «Морт» агрофирмасы " ЖЧЖнең машина-трактор паркы территориясен Морт авылыннан төньякка күчерергә;

- Морт авылында урнашкан ашламалар склады территориясен торак төзелешенә күчерү.

Беренче чиратта Морт авылында шәхси торак төзелеше өчен Генераль планын тормышка ашыру (2020 елга кадәр) 15,0 га территория каралган (Яшьләр урамы буенча-1, Молодежная урамы-2, Кавказская урамы буенча). Әлеге территорияләрдә торак төзелеше якинча 4500 кв. м тәшкил итәчәк (75 участок).

Шәхси торак төзелеше өчен Морт авылында Генераль планын тормышка ашыру чорында (2021-2035 еллар) 19 га территориядә (төньяк-көнчыгыш юнәлештә Морт авылын дәвам итү) каралган. Әлеге территорияләрдә торак төзелеше якинча 5700 кв. м тәшкил итәчәк (95 участок).

2035 елга, торак территорияләргә үстерү буенча тәкъдим ителгән барлык чараларны гамәлгә ашыру шарты белән, авыл жирлегенә торак фондының гомуми күләме 31,9 мең кв.м. га кадәр артырга тиеш, фаразланган чорда торак фонды үсеше елына 10,2 мең кв. м торак яки 0,4 мең кв. м торак тәшкил итәргә тиеш.

"Морт авыл жирлегенә» МБ генераль планын нигезендә, санитар-саклау зоналарында торак төзелеше сәнәгать һәм авыл хужалыгы предприятиеләреннән урнашу сәбәпле, торакларны яңадан эшләтү яки киметү каралган, бу гамәлдәге законнар нигезендә мөмкин түгел.

Генераль планының исәп-хисап чорына «Бота Аркаш», Морт-2 «подстанцияләргә һәм махсус билгеләнештәгә яшелләндерү өчен АГРС «предприятиеләргә Сельхозтехника урамы буенча шәхси торак төзелеше (3,23 га) белән үзгәртеп кору каралган. Яңа торак төзелеше өчен территория сыйфатында,

торақ төзелеше чыгарылгач, төньяк-көнчыгыш юнәлештә С. Морттан эш итү күздә тотыла.

Шулай ук Генераль план нигезендә түбәндәге чаралар планлаштырыла:

- Морт авылы янындагы көтүлекләр территориясен агросәнәгать комплексы объектларының перспектив үсеше территориясенә илтү;

- Морт авылы янында урнашкан «Морт» агрофирмасы " ЖЧЖнең машина-трактор паркы территориясен Морт авылыннан төньякка күчерергә;

- Морт авылында урнашкан ашламалар склады территориясен торақ төзелешенә күчерү.

Беренче чиратта Морт авылында шәхси торақ төзелеше өчен Генераль планын тормышка ашыру (2020 елга кадәр) 15,0 га территория каралган (Яшьләр урамы буенча-1, Молодежная урамы-2, Кавказская урамы буенча). Әлеге территорияләрдә торақ төзелеше якынча 4500 кв. м тәшкил итәчәк (75 участок).

Сату срогы (2021-2035 еллар) чорына

Алабуга муниципаль районының территориаль планлаштыру схемаларын исәпкә алып, район территориясендә «2008-2018 елларга Алабуга муниципаль районында туризм индустриясен үстерү» төбәк максатчан программасы нигезләмәләрен исәпкә алып, туристлык-рекреацион үзләштерүнең перспектив зонасын – Нократ зонасын, маршрут-транзит ноктасы булып Морт авылы тора, анда туризмны мәдәни-танып белү, экскурсия һәм дини төрләрен үстерү мөмкин булачак.

Алабуга муниципаль районының һәм Татарстан Республикасының туристлык-рекреацион системасын үстерү район чикләрендә дә, Татарстан Республикасының туристлык-рекреацион зоналары арасында да туристик-рекреацион зоналар арасында да тыгыз, алшарт элементә булдырмыйча мөмкин түгел. Районга керү



туризмын үстерүне тээмин итү өчен төбәкара, республика һәм жирле маршрутларны үстерергә кирәк.

Морт авыл жирлеге территориясе буенча түбәндәге туристик маршрутлар узачак:

- экологик танып-белү, мажаралы маршрут;
- "Алабуга божрасы «мәдәни-ландшафт маршруты»;
- Алабуга туристик-рекреация зонасын Нократ зонасының этнографик өлеше белән тоташтыручы тарихи-этнографик маршрут);

Моннан тыш, Морт авылында «татар хужалыгы» этнографик комплексын төзү каралган.

Димәк, жирлекнең транспорт инфраструктурасын үстерергә кирәк. Гамәлдәге транспорт челтәрен үзгәртеп кору һәм яңа юллар төзүне үз эченә алган.

"Морт авыл жирлеген» МБ Генераль планында тышкы транспорт инфраструктурасын алга таба үстерү өчен жирле әһәмияткә ия булган юлларны реконструкцияләү яки капитал ремонтлау, Морт авылы торак пунктына асфальт-бетон юллар төзү кирәк.

2035 елга кадәр Алабуга муниципаль районының территориаль планлаштыру схемасында жирле әһәмияттәге автомобиль юллары челтәрен үстерү буенча түбәндәге бурычлар куела:

- проектлана торган торак мәйданнарына керү юллары төзү;
- агросәнәгать комплексы объектларына (АПК) керү юллары төзү.

"Морт авыл жирлеген» Генераль планы нигезендә торак пунктларның урам-юл челтәрен үстерү чаралары Морт авылында яңа торак төзелеш майданчыкларында урамнар һәм юллар төзүне һәм Мортада яшәп килә торган торак төзелеш территориясендә юлларны һәм урамнарны реконструкцияләүне үз эченә ала.

Генераль план нигезендә Морт авылында күпер кичүләрэн реконструкцияләү каралган. Жирле әһәмияттәге әлеге чараны гамәлгә ашыру срогы 2020 елга кадәр.

### **1.12 Транспорт инфраструктурасы эшчәнлегә һәм үсешә өчен кирәкле норматив-хокукый базаны бәяләү**

"Морт авыл жирлегә» МБ транспорт инфраструктурасының эшләве һәм үсешә с нигезендә гамәлгә ашырыла:

- Россия Федерациясә шәһәр төзелешә кодексы;
- «Россия Федерациясендә автомобиль юллары һәм юл эшчәнлегә турында һәм Россия Федерациясенә аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында " 2007 елның 8 ноябрәндәгә 257-ФЗ номерлы Федераль закон»;
- «Юл хәрәкәтә иминлегә турында " 1995 елның 10 декабрәндәгә 196-ФЗ номерлы Федераль закон»;
- РФ Хөкүмәтенә «юл хәрәкәтә кагыйдәләре турында " 1993 елның 23 октябрәндәгә 1090 номерлы карары белән»;
- Алабуга районы муниципаль берәмлегенә территорияль планлаштыру 2010 елның 21 декабрәндәгә 20-14/17538 номерлы схемалары;
- Татарстан Республикасы Алабуга муниципаль районы Морт авыл жирлегә Советы 2016 елның 20 октябрәндәгә 48 номерлы карары белән расланган Татарстан Республикасы Алабуга муниципаль районы Морт авыл жирлегенә генераль планы.

"Морт авыл жирлегә» транспорт инфраструктурасын үстерү һәм эшләтү өчен кирәкле норматив-хокукый база формалаштырылган.

### **1.13 Транспорт инфраструктурасын финанслауны бәяләү**

"Морт авыл жирлегә» муниципаль берәмлегендә транспорт инфраструктурасын финанслау расланган федераль һәм муниципаль программалар нигезендә гамәлгә ашырыла.

Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2013 елның 20 декабрдәгә 1012 номерлы карары белән «2014 – 2022 елларга Татарстан Республикасы транспорт системасын үстерү " муниципаль программасы расланды (2017 елның 25 декабрдәгә редакциядә). Әлеге программа кысаларында " Морт авыл жирлегә» муниципаль берәмлеге территориясендә транспорт инфраструктурасын үстерү чаралары каралмаган.

Татарстан Республикасы Алабуга муниципаль районы Морт авыл жирлегә Советы тарафыннан 2018 елның 28 апрелдә кабул ителгән 113 номерлы «Алабуга муниципаль районы Морт авыл жирлегә Советының 2017 елның 15 декабрдәгә 102 номерлы «Татарстан Республикасы Алабуга муниципаль районының Морт авыл жирлегенең 2018 елга һәм 2019 һәм 2020 еллар план чорына бюджеты турында» карарына үзгәрешләр кертү турында " Карар кабул ителде.

Карар кысаларында карала:

- төзекләндерү кысаларында шәһәр округлары һәм жирлекләре чикләрендә автомобиль юллары һәм инженерлык корылмалары төзү һәм аларны карап тоту;

- урамнарны яктырту.

Финанслау чыганаclarы-муниципаль берәмлек акчалары. Гамәлгә ашыру өчен еллар буенча финанслау каралган:

- 2019 ел-50 мең сум;

- 2020 ел-50 мең сум;

- 2021 ел-50 мең сум;

**2. Муниципаль берәмлек территориясендә транспорт ихтыяжы фаразын эшләү, халыкны йөртү һәм йөк ташу күләмнәре һәм характеры үзгәрү**

2.1 жирлекнең социаль-иқтисадый һәм шәһәр төзелеше үсеше фаразы

Торак төзелешенең заманча тенденцияләре түбәндәгечә: торак фондының төп күләме халыкның үз акчалары (керемнәреннән уртачадан югары булган гаиләләр) хисабына кертелә, дәүләт тарафыннан Финанслау, Нигездә, максатчан программалар кысаларында тормышка ашырыла һәм шул ук вакытта акрынлап кими бара.

Авыл жирлегенең социаль-иқтисади һәм шәһәр төзелеше үсешенең агымдагы дәрәжәсе күрсәткечләрен анализлаганда түбәндәгеләр билгеләп үтелә:

- жирлек торак пунктларының транспорт үтемлелеге;
- анда яшәүчеләрнең ихтыяжларын канәгатьләндерә;
- житештерү объектлары халыкның яшәү урыны янында урнашкан, бу хәбәрчеләрнең төп төрен – хезмәт эшчәнлеген жиңеләйтә.

"Морт авыл жирлеге» муниципаль берәмлегендә торак төзелешен үстерү территорияль резервлар хисабына карала.

2017 елның 1 гыйнварына " Морт авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясендә 866 кеше яшәгән.

Генераль план нигезендә, «Морт авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге халкының демографик фараз беренче чиратта Генераль планни гамәлгә ашыру (2020 ел) 950 кеше тәшкит итәчәк, исәп – хисап чорына (2035 ел) - 1 085 кеше.

Морт авылы халык тыгызлыгы югары булган торак пункт булганлыктан, Генераль планниң исәп-хисап чоры дәвамьнда халык саны арту һәм аның белән бергә актив торак төзелеше фаразлана. Димәк, Генераль планда еллык торак тапшыруның исәп – хисап күрсәткече уртача майданы 60 кв. м һәм бер участок майданы 0,20 га тәшкит иткән 6 шәхси торак йортка тигез кабул ителә.

Шулай итеп, әлеге тенденцияне исәпкә алып, Генераль планни гамәлгә ашыру чорында шәхси торак төзелеше өчен 30 га территория кирәк булачак.

Торак фондның торышы һәм аның үсеш динамикасы Генераль план нигезендә 10 таблицада китерелгән.

10 нчы Таблица – " Морт авыл җирлеге торак инфраструктурасын үстерү»

Вид застройки	Төзелеш төре булган нигезләмә		Беренче чират (2011-2020 гг.)			исәп хисап вакыты (2021-2035 еллар)		
	территориясе га	гомуми торак майданы, кв.м	территориясе га	гомуми торак майданы, кв.м	яңа торак төзелеше, кв.м	территориясе га	гомуми торак майданы, кв.м	яңа торак төзелеше, кв.м.
Морт авыл җирлеге (Морт авылы)	102,8	21 937,4	117,80	26 437,4	4 500	136,80	32 137,40	5 700
Утар төзелеш	102,4	21 697,4	117,4	26 197,4	4 500	136,40	31 897,4	5 700
күпфатирлы төзелеш	0,4	240,0	0,40	240,0	-	0,40	240,0	-

Шунысын да билгеләп үтәргә кирәк, яңа төзелеш күләмнәре арту халык санының гомуми артуы һәм икенче торак сатып алуга (вакытлыча (сезонлы), шулай ук даими яшәү өчен) тенденцияләренә артуы белән аңлатыла.

"Марка авыл җирлеге» муниципаль берәмлегенә икътисадый потенциалы хужалык итүнең төрле өлкәләрендә (авыл хужалыгы, урман хужалыгы, житештерү һ.б.) финанс-хужалык эшчәнлеген гәмәлгә ашыручы предприятиеләр тарафыннан тәкъдим ителде. Муниципаль берәмлектә «Морт» агрофирмасы ЖЧЖ, «НЭП» агрофирмасы ЖЧЖ, «Алабугаугалес» ДКУ һ. б. эшли.

Территориаль планлаштыру документлары муниципаль берәмлекнең " үсеш нокталары» сыйфатында авыл хужалыгы житештерү өлкәсе предприятиеләрен модернизацияләүне һәм камилләштерүне, шулай ук туристлык-рекреацион кластерны оештыруны карый. Яңа эш урыннары булдыру нигездә агросәнәгать, туристлык һәм социаль-көн күреш хезмәте күрсәтү өлкәсендә күздә тотыла.

## **2.2 Жирлек территориясендә булган транспорт төрләре буенча халыкның транспорт соравын, йөк ташу күләмнәрен һәм характерын прогнозлау**

Муниципаль берәмлектә чагыштырмача тотрыклы демографик һәм социаль-иқтисадый вәзгыять реаль алшартларның булмавы турында хисап чорында муниципаль берәмлек территориясендә халыкның транспорт соравын шактый үзгәртүгә, хәрәкәт күләмнәре һәм характерына нәтижә ясарга мөмкинлек бирә.

Автомобиль муниципаль берәмлек территориясендә төп транспорт төре булып тора, жирлек территориясендә башка төр транспорт төрләре тәкъдим ителмәгән яки кече дәрәжәдә тәкъдим ителгән. Автомобиль транспортында йөк ташу күләме тотрыклы.

«М-7» Волга « – Морт – Умяк – Бажениха «һәм» Морт – Сосновый Юраш» муниципаль автомобиль юллары «Морт авыл жирлегенә» муниципаль берәмлегендә транспорт планлаштыру корылмалары булып тора.

Автомобиль транспортының Түбән булуына бәйле рәвештә, гамәлдәге инфраструктурасы хәл ителгән бурычларны үти, әмма уртача характеристикаларга ия (юл катламының Начар төзеклеге һәм торышы түбән дәрәжәдә; кайбер урамнарның машиналар йөри торган өлеше житәрлек дәрәжәдә булмау; табигый киртәләр аша күпер корылмалары житмәү һ.б.). Генераль планының (агросәнәгать комплексы, торақ фонды, туристлык өлкәсе һәм һ.б.) проект чаралары гамәлгә ашырылган очракта, транспорт ихтыяжын арттыру фаразлана, ул вакытта яңа объектларны С. Морт урам-юл челтәре белән тоташтыра торган яңа юллар төзелешенә ихтыяж барлыкка киләчәк.

## **2.3 Транспорт төрлөрө буенча транспорт инфраструктурасы үсеше фаразы**

"Морт авыл жирлеген» муниципаль берәмлеге территориясендә Стратегик һәм территорияль планлаштыру документлары белән бары тик региональ һәм жирле әһәмияттәге автомобиль юлларын капитал ремонтлау, реконструкцияләү һәм яңа төзү рәвешендә генә автомобиль транспорт инфраструктурасын үстерү планлаштырыла.

Пассажирлар транспортын арттыру планлаштырылмый. Авыл жирлеген территориясендә юл буе сервисы объектлары юк.

Тикшерелә торган территориянен транспорт инфраструктурасын үстерү максаты-муниципаль берәмлекнен икътисади активлыгы үсеше өчен шартлар тудыру, транспорт хезмәтләре спектрын киңәйтү хисабына халыкның тормыш сыйфатын яхшырту, транспорт һәм логистика инфраструктурасын камилләштерү.

Муниципаль берәмлек территориясендә тимер юл, су һәм һава транспортын үстерү буенча дәүләт һәм жирле дәрәжәдәге чараларның стратегик һәм территорияль планлаштыру документлары каралмаган.

## **2.4 Жирлекнен юл челтәре үсеше фаразы**

"Морт авыл жирлеген» МБ транспорт инфраструктурасын анализлау нәтижәсендә түбәндәге проблемалар ачыкланды:

- муниципаль берәмлекнен урам-юл челтәрен төзекләндерү дәрәжәсе түбән: камилләшмәгән юллар һәм урамнарның шактый өлеше, жәяүлеләр тротуарларының булмавы, оештырылган өслек сулары булмау, яктырту булмау;

- юл катламының торышы канәгатьләндерерлек түгел: көчле тузу һәм ел саен юыну;

- автомобиль хэрэкэтен кыенлаштыра торган кайбер урамнарның машиналар йөри торган өлеше житэрлек түгел, ул урамның үткэрү сэлэтен киметүгә һәм юл-транспорт һәлакәтләре килеп чыгу куркынычын киметүгә китерә;

- чокырларны һәм инешләр аша автомобиль һәм жәяүлеләр күперләр житэрлек түгел, бу урам-юл челтэренен нормаль эшләвен тээмин итми.

Юллар эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен бюджет акчаларының хроник дефициты шартларында, аларны ремонтлауга һәм карап тотуга нәтижәле сарыф итү максатларында, яңа, тагын да экономияле материаллар һәм технологияләр эзлөү һәм гамәлгә кертү бурычы сакланып кала.

Юл тармагында бүгенге вәзгыять автомобиль транспортында йөрүгә ихтыяж арту, автотранспорт чаралары саны арту һәм шул ук вакытта юл челтэре үсеше, автомобиль юлларының озынлыгы һәм үткэрүчәнлек сэләте арту белән бәйле.

Үткэрелгән анализ нәтижәсендә, урам-юл челтэрен төзекләндерү дәрәжәсен күтэрү һәм автомобиль юлларын карап тоту буенча тиешле чаралар булмаганда, юл полотносының көчле тузуы һәм авыл жирлеге территориясе буенча хәбәрчеләрнең уңайлылыгын һәм тизлеген киметү фаразлана.

Муниципаль берәмлекнең Генераль планы белән каралган торак пункт территориясен торак төзелешен, туризм өлкәсен, агросәнәгать комплексын үстерү максатларында арттыру жирлекнең урам-юл челтэрен үстерү зарурлыгына китерәчәк. Гамәлдәге урам-юл юлларын үзгәртеп кору, күпер кичүләрен реконструкцияләү таләп ителә.

## **2.5 Автомобильләштерү дәрәжәсен, юл хэрэкәте параметрларын фаразлау**

Алабуга муниципаль районы өчен автомобильләштерү дәрәжәсе фаразы Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының «Татарстан Республикасының шәһәр төзелешен проектлаштыру буенча республика нормативларын раслау турында " 2013 елның 27 декабрдәге 1071 номерлы карарында (изм. 2016 елның 9 августы) һәм 11 нче таблицада тәкъдим ителгән.



11 нче Таблица –2015 – 2035 нче елларда Алабуга муниципаль районының автомобильлэштерү дэрэжэсе буенча фараз.

Исеме	2010 г.	2015 г.	2020 г.	2035 г.
1000 кешегэ шэхси милектэ автомобильлэр белэн фаразланган тээмин ителеш	196,9	262,9	320,9	493,9

Алынган мәгълүматларга караганда, «Морт авыл жирлеге» муниципаль берәмлегендә автомобильлэштерү дэрэжэсе 2035 елга 1000 кешегэ 407 жиңел автомобиль дэрэжэсендә кабул ителергэ мөмкин.

Юл хэрэкэте параметрларын билгеләү юлда аварияләрне киметү буенча чараларны билгеләгәндә, шулай ук юл чатында юл хэрэкәтен жайга салуны камилләштерү өчен аерылгысыз өлеш булып тора. Юл хэрэкәтенең төп параметрларына түбәндәгеләр керә: хэрәкәт интенсивлыгы, транспорт агымын китерүнең динамик коэффициенты, автомобильләрнең чиратларын киметү интервалы, хэрәкәт полосаларын йөкләү коэффициенты, чират арту коэффициенты, автомобиль һәм метрларда чиратның уртача озынлыгы, автомобиль тукталышларының чагыштырма саны, туктаусыз узу коэффициенты.

Булган хәлне һәм социаль-икътисадый үсешнең килеп туган трендларын анализлау жирлектә юл хэрэкәте параметрларының шактый үзгәрүе фаразланмый, юл челтәренең тыгызлыгы сизелерлек үзгәрмәячәк, дигән нәтижә ясарга мөмкинлек бирә.

Алынган мәгълүматларга караганда, «Морт авыл жирлеге» муниципаль берәмлегендә автомобильлэштерү дэрэжэсе 2035 елга 1000 кешегэ 407 жиңел автомобиль дэрэжэсендә кабул ителергэ мөмкин.

Юл хэрэкәте параметрларын билгеләү юлда аварияләрне киметү буенча чараларны билгеләгәндә, шулай ук юл чатында юл хэрэкәтен жайга салуны

камилләштерү өчен аерылгысыз өлөш булып тора. Юл хәрәкәтенен төп параметрларына түбәндәгеләр керә: хәрәкәт интенсивлыгы, транспорт агымын китерүнең динамик коэффициенты, автомобильләрнең чиратларын киметү интервалы, хәрәкәт полосаларын йөкләү коэффициенты, чират арту коэффициенты, автомобиль һәм метрларда чиратның уртача озынлыгы, автомобиль тукталышларының чагыштырма саны, туктаусыз узун коэффициенты.

Булган хәлне һәм социаль-иқтисадый үсешнең килеп туган трендларын анализлау жирлектә юл хәрәкәте параметрларының шактый үзгәрүе фаразланмый, юл челтәренен тыгызлыгы сизелерлек үзгәрмәячәк, дигән нәтижә ясарга мөмкинлек бирә.

## **2.6 Юл хәрәкәте куркынычсызлыгы күрсәткечләрен фаразлау**

Статистика нигезендә, Алабуга районында 2016 елда 2015 ел белән чагыштырганда авария хәлендәге барлык күрсәткечләр кимегән. Әмма 2017 елда 2016 елга карата барлык күрсәткечләр дә арткан. Шуң ук вакытта «Морт авыл жирлеген» муниципаль берәмлегендә 2017 елда исәпкә алынган юл-транспорт һәлакәтләре теркәлмәгән, бу, һичшиксез, уңай тренд булып тора.

Әмма киләчәктә Алабуга районында юл-транспорт өзгыяте һәм социаль-иқтисадый өлкәдә фаразланган өзгәрешләргә бәйле рәвештә юл хәрәкәте иминлеген дәрәжәсен кимергә мөмкин:

- автомобильләштерү дәрәжәсенен өзеше;
- миграция хезмәте хәбәрчеләрен хисабына халыкның мобильлеген арттыру;
- район автомобиль юлларында транзит трафика арттыру;
- төбәк һәм федераль магистральләр аша йөк транспорт чаралары хәрәкәте интенсивлыгы өзеше;
- юл хәрәкәтендә катнашучыларның барысы да: автомобильчеләр, жәяүлеләр, велосипедчылар ягыннан юл хәрәкәте кагыйдәләрен массакүләм үтәмәү;

- район юл челтәренең озынлығын һәм тыгызлығын арттыру;
- автомобиль юлларының торышы канәгатьләндерерлек түгел: катламнарның нормадан тыш торышы, тамгалар булмау, кышкы эчтәлектәге житешсезлекләр;
- юл хужалыгының техник дәрәжәсе житәрлек түгел;
- юл хәрәкәтен оештыруның техник чараларының камил булмавы.

Вакыйгаларның тискәре үсешенә юл куймас өчен муниципаль берәмлекнең юл челтәрендә куркынычсызлык дәрәжәсен күтәргүгә юнәлдерелгән чаралар комплексын гамәлгә ашыру кирәк. Әлеге чаралар комплексы түбәндәге компонентларны үз эченә алырга тиеш:

- Алабуга районының гомуми файдаланудагы автомобиль юлларында юл хәрәкәте иминлеген тәмин итүнең заманча системасын булдыру;
- халык арасында, шул исәптән балигъ булмаганнар арасында да, хокукий анны күтәрү һәм куркыныч тәртипне кисәтү;
- комплекслы схемалар һәм юл хәрәкәтен оештыру проектларын эшләү һәм алар тарафыннан каралган чараларны гамәлгә ашыру исәбенә юл хәрәкәтен оештыру дәрәжәсен арттыру.

Юл-транспорт һәлакәтләре санын һәм зыян күрүчеләр санын киметүгә уңай динамиканы, шулай ук муниципаль берәмлек территориясендә авариялелек дәрәжәсен киметү буенча чаралар кабул итүне исәпкә алып, аварияләрнең төп күрсәткечләренең алга таба кимүен фаразларга мөмкин.

## **2.7 Транспорт инфраструктурасының әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынтысын һәм халык саулығына фараз**

Транспорт инфраструктурасының әйләнә-тирәлеккә зарарлы йогынтыны киметү өлкәсендәге бурычлары булып тора:

- транспортның кеше саулыгына зарарлы йогынтысын киметү, зарарлы матдэләр чыгару һәм агызу күләмен, транспортның барлык төрләрендә калдыклар санын киметү хисабына;

- транспорт чараларының ягулыкның экологик чиста төрләренә күчүен мотивацияләү.

Транспортның әйләнә тирә мохиткә зарарлы йогынтысын киметү һәм барлыкка килгән зыяннарны киметү өчен кирәк:

- транспортның һава һәм су тирәлегенә һәм кеше саулыгына экологик куркынычсыз транспорт чараларын куллану хисабына зарарлы йогынтысын киметү;

- альтернатив чыганаclarда (нефть булмаган чыганаclarда) эшләүче транспорт чараларын-энергетика ресурсларын куллануны стимуллаштыру.

Транспорт-юл комплексының әйләнә-тирәлеккә тискәре йогынтысын киметү өчен автотранспорт чаралары санын арттыру һәм автомобиль юлларында хәрәкәт интенсивлыгын арттыру шартларында түбәндәге чараларны гамәлгә ашыру күздә тотыла:

- карап тотуның яңа ысулларын, бигрәк тә кышкы чорда, гомуми файдаланудагы автомобиль юлларын эшләү һәм гамәлгә кертү, бозлавыкка каршы материалларның тискәре йогынтысын киметергә мөмкинлек бирә;

- автомобиль юлларын зарарлы йогынтылардан саклау чаралары белән төзекләндерү, шул исәптән тавыш йогынтысы дәрәжәсен киметү һәм әйләнә-тирә территорияләр пычрану өчен автомагистраль буенда ясалма һәм үсемлек барьерларын куллануны да кертеп.

Тулаем алганда, транспорт инфраструктурасының әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынтысын һәм халыкның сәламәтлеген, барыннан да элек, экологик яктан чиста транспорт чараларын һәм транспорт инфраструктурасын төзекләндерүгә күчү хисабына киметү фаразлана. Экологик хәлне яхшырту шулай ук агросәнәгать предприятиеләренә һәм производстволарның торак төзелешдән аерып алынган

зоналарга өлешен чыгаруга һәм автомобиль юлларын һәм торак пунктларны карап тоту буенча эшләр хисабына тискәре йогынты ясауга юнәлтелгән чаралар хисабына планлаштырыла.

### **3 Транспорт инфраструктурасын үстерүнең принципияль вариантлары һәм аларның транспорт инфраструктурасын үстерүнең максатчан күрсәткечләре (индикаторлары) буенча эреләндерелгән бәяләү**

Территориаль планлаштыру документында Татарстан Республикасы һәм Алабуга муниципаль районының социаль-икътисади үсеш стратегияләре тарафыннан социаль-икътисади үсешнең өч төп сценарие карала.

Төп сценарий икътисадның тотрыклы, планлы үсешен, район өчен уңай үсеш темпларын күздә тотта. 2015 елдан 2030 елга кадәр тулаем территориаль продукт (ВТП) үсешенә жыелган темпы уңайлы дөнья икътисадый вәзгыятә фоннда 1,7 тапкыр арту фаразлана. Житештерү-сәнәгать тибындагы махсус икътисадый зона үсеше хисабына предприятияләр хезмәткәрләре саны 2015 елдан 2030 елга кадәр 15% ка артачак. Халык саны да тотрыклы рәвештә үсә, 2030 елга 97,3 мең кешегә житәчәк. Халыкның торак белән тәэмин ителешә уртача темплар белән арта, һәм 2030 елга әлегә күрсәткеч 1 кешегә 30,12 метр торак тәшкил итәчәк.

Туристлар район территориясенә, ел саен 5 – 6% динамик рәвештә килә, бизнес өчен районның инвестицион жәлеп итүчәнлегә арта. Районның икътисади үсеш дәрәжәсә 0,55 дән 0,81% ка кадәр булыр дип фаразлана. Тулаем алганда, үсешнең база сценарие куелган барлык бурычларны һәм Инвестицион проектларны гамәлгә ашыруны күздә тотта.

Оптимистик сценарий дөнья икътисади хәлен яхшырту тенденцияләренә нигезләнә, Алабуга муниципаль районы икътисадының динамик үсешә белән характерлана.

Тулаем территориаль продукт югарырак темплар белән арта, 2030 елда үсеш темпы 2015 ел белән чагыштырганда 1,9 % тәшкил итәчәк. Сәнәгать, авыл хужалыгы актив үсә, торак төзелешә алып барыла. Район халкы 2030 елга 100,4 мең кешегә житә. Халыкның тормыш сыйфаты яхшыра.

Системалы рәвештә спорт белән шөгыйльләнүчеләр дәрәжәсе елдан - ел 3 – 4 % ка арта һәм 2030 елга 56 % ка җитә. 2030 елга халыкның керемнәре 2,3 тапкырга артачак. Бюджет керемнәре арта, район инфраструктурасы яңартыла, бу туризмны үстерүгә ярдәм итә. 2030 елга туристлар агымы 3,4 тапкырга арта. "Алабуга «махсус икътисадый зонасы үзенәң үсешен дәвам итә, предприятиеләр һәм хезмәткәрләр саны арта, вак һәм урта производстволар үсә. ВТПДА кече һәм урта бизнес өлеше 2030 елда 35 % ка җитә, әмма икътисадның төп көч булып эшкәртү сәнәгатенәң эре предприятиеләре кала.

Инерцион сценарий районның икътисади үсеше акрын темплар белән дөнья икътисадының тышкы факторларының сизелерлек йогынтысын күз алдында тотта. Тулаем территориаль продукт үсә, әмма шактый түбән темплар белән. Предприятиеләр кыенлыклар кичерүен дәвам итә. Чит ил чималына бәйлә кайбер производстволарны ябу мөмкин. ВТПДА кече һәм урта бизнес өлеше кими. Эшсезлек дәрәжәсе югары дәрәжәдә, һәм 2020 нче елдан гына да кимү фаразлана. Районның үз-үзен тәмин итү дәрәжәсе түбән. Бюджетның үз акчалары муниципаль программаларны тулы күләмдә гамәлгә ашыруга җитми. Әмма туризмны үстерү дәвам итә, туристлар агымы 2030 елга, инде барлыкка килгән тотрыклы шәһәр бренды ярдәмендә, 1,8 тапкыр артачак. Инвестиция кертемнәр күләме кими. Татарстан Республикасының гомуми күләмендә инвестицияләр өлеше якинча 5 % дәрәжәсендә саклана, 2030 елга кадәр 5,7% ка кадәр, «Алабуга»ППТ МИЗ үсеше аркасында.

«Морт авыл җирлегә» муниципаль берәмлегендә гамәлгә ашыру өчен иң рациональ транспорт инфраструктурасы үсешенәң база сценарие булып тора.

#### **4.1 Транспорт төрләре буенча транспорт инфраструктурасын үстерү чаралары**

«Морт авыл җирлегә» транспорт инфраструктурасын үстерү буенча чаралар Сарайлы, һава һәм су транспортына җирле бюджет акчалары җитмәве һәм әлегә юнәлешләрнең үсеш перспективалары булмау сәбәпле планлаштырылмый.

#### **4.2 Гомуми файдаланудагы транспортны үстерү, транспорт-күчеп утыру төеннәрен булдыру чаралары**

Гомуми файдаланудагы автомобиль пассажир транспортында халыкка хезмэт күрсәтүнең гамәлдәге системасы " Морт авыл жирлегә» МБ халкының транспорт хезмәтләренә булган ихтыяжын тулысынча канәгатьләндерә.

Жәмәгать транспортының әйләнә-тирәлеккә тискәре йогынтысын киметү өчен автомобиль йөртү дәрәжәсен арттыру шартларында хәрәкәт составының ягулыкның альтернатив төрләренә күчүе кирәк. Хәзерге вакытта «автомобиль, тимер юл, диңгез, елга, авиация транспорты һәм махсус билгеләнештәге техника буенча аерым ярдәмче программаларга бүлү белән газ-мотор техникасын гамәлгә кертү» дәүләт программасы эшләнде, аның кысаларында экологик күрсәткечләр югары булган транспорт техникасыннан өстенлекле файдалануны икътисадый стимуллаштыру планлаштырылган.

Тикшерү күрсәткәнчә, тикшерелә торган муниципаль берәмлек территориясендә жәмәгать транспорты тукталышларын төзекләндерү буенча чаралар комплексы үткөрү зарур. 12 нче таблицада «Морт авыл жирлегә» муниципаль берәмлеге территориясендә тукталыш пунктларын норматив хәлгә китерү буенча чаралар исемлеге тәкъдим ителде.

12 нче Таблица–гомуми файдаланудагы автомобиль маршрут транспортының тукталыш пунктларын төзекләндерү буенча чаралар

№ п/п	Чара	Тукталыш исеме
1	Тукталыш билгеләрен урнаштыру	Морт авылы
2	Яктырту	Морт авылы (М7)

№ п/п чара тукталыш пунктының исеме

1 тукталыш билгеләрен урнаштыру Н. Морт

2 Яктырту Н. П. Морт, Н. Морт Бистәсе (М7)

Тукталыш пунктларын төзекләндерү буенча чаралар «гомуми файдаланудагы автомобиль юллары " Р 52766-2007 ГОСТ нигезендә үткәрелергә тиеш. Төзекләндерү элементлары. Гомуми таләпләр».

Жәмәгать транспорты тукталышларын төзекләндерү буенча чаралар

үткэргэндэ инвалидларның юл хужалыгы объектларына (ОДМ 218.2.0007–2011) үтемлелеген тээмин итү чараларын проектлау буенча методик рекомендацияләр, шулай ук РФ Транспорт министрлығының «автомобиль транспорты һәм шәһәр жир өсте электр транспорты, автовокзаллар, автостанцияләр һәм күрсәтелә торган хезмәтләр инвалидларыннан пассажирлар өчен үтемлекне тээмин итү тәртибен раслау турында» 2015 елның 1 декабрендәге 347 номерлы боерыгы таләпләрен исәпкә алырга кирәк.

#### **4.3 Жиңел автомобиль транспорты өчен инфраструктураны үстерү чаралары, шул исәптән бердәм парковка пространствосы үсеше**

Хәзерге вакытта "Морт авыл жирлегенә" муниципаль берәмлеге территориясендә жиңел автомобиль транспорты өчен транспорт инфраструктурасы объектларының күп өлеше Морт авылы урам-юл челтәрендә урнашкан.

Авыл жирлегенен генераль планы тарафыннан юл сервисы объектлары төзү каралмаган.

Сайлап алынган проектлау варианты кысаларында жиңел автомобиль транспорты өчен инфраструктура үсешенен төп юнәлеше булып бердәм парковка пространствосы булдыру һәм нәтижәле эшләве тора. Шулай ук вакытта парковка киңлегенә кытлык булырга тиеш.

Авыл жирлегенә территориясендә автотранспорт, нигездә, предприятие участкалары чикләрендә һәм жирлек халкының йорт яны участкаларында саклана. Гамәлдәге парковка киңлеген бәяләгәндә ТР ЕМР Морт урта мәктәбе янындагы Морт авылында (Морт авылы, Молодежная урамы-2, 20) парковка урыннары житмәү ачыкланган. Машина куя киңлегенен ачыкланган кытлыгын бетерү максатларында бмашино-урин күләмендә ТС вакытлыча саклау өчен урыннар оештыру планлаштырыла

#### **4.4 Жәяүлеләр һәм велосипед хәрәкәте инфраструктурасын үстерү чаралары**

"Морт авыл жирлегенә" муниципаль берәмлеге территориясендә жәяүлеләр һәм велосипед хәрәкәте инфраструктурасын үстерү чаралары жирле бюджет акчалары житәрлек булмау сәбәпле планлаштырылмый.



#### 4.5 Йөк транспорты, коммуналь һәм юл хезмәтләре транспорт чаралары өчен инфраструктураны үстерү чаралары

Алабуга муниципаль районының стратегик планлаштыру документлары белән «Морт авыл жирлеге " муниципаль берәмлеге агросәнәгать комплексы объектларына керү юлларын төзү рәвешендә жирле әһәмияттәге автомобиль юллары челтәре өчен инфраструктураны үстерү чаралары каралган. Каралган чаралар АПК эшчәнлеге калдыкларын ташуның куркынычсызлыгын һәм экологик яктан куркынычсызлыгын тәэмин итәчәк.

Әлеге чаралар авыл жирлеге юллары челтәрен үстерү буенча чараларның «4.6» бүлеге кысаларында әлеге ПКРТИ тарафыннан тасвирланган.

#### 4.6 Жирлек юллары челтәрен үстерү чаралары

"Морт авыл жирлеге» МБ генераль планы нигезендә, жирлекнең урам-юл челтәрен үстерү максатларында, жирле әһәмияттәге юлларны төзү, ремонтлау һәм карап тоту буенча чаралар планлаштырыла.

Муниципаль берәмлекнең Генераль планы нигезендә юллар челтәрен үстерү буенча чараларның тулы исемлеге 13 нче таблицада күрсәтелгән.

13 нче Таблица-Морт авылында юллар челтәрен үстерү буенча чаралар исемлеге

№ п/п	Торак пункт	ОБЪЕКТНЫҢ ИСЕМЕ	ЧАРА ТӨРЕ	Ед. изм	Егәрлек		гамәлгә ашыру сроклары	
					гамәлдәг е	өстәмә	беренче чират (2011- 2020 гг.)	(исәп-хисап вакыты 2021- 2035 гг.)
<b>ЖИРЛЕ ӘҖӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР (ЖИРЛЕК)</b>								
1	Морт авылы	Улицы	яңа төзелеш	км	-	2,87	+	-
2	Морт авылы	Улицы	Реконструкция	км	6,38	-	+	-

3	Морт авылы	биотермик чокырга керу урыны	яңа төзелеш	км	-	0,2	+	-
---	------------	------------------------------	-------------	----	---	-----	---	---

№ п/п торак пункт объектның исеме чара төре бер. изү. Егәрлек гамәлгә ашыру сроклары

өстәмә-телькә беренче чират (2017-2035 еллар) исәп-хисап вакыты(2021-2035 еллар.)

### ЖИРЛЕ ӘҺӘМИЯТТӨГЕ ЧАРАЛАР (ЖИРЛЕК)

1 с. Морт урамы, яңа төзелеш км - 2,87 + -

2 Морт авылы урам 6,38 км реконструкцияләү - + -

3 Морт авылы биотермик чокырга керу урыны яңа төзелеш км - 0,2 + -

Юл хәрәкәте иминлеген арттыру максатларында бу юнәлештә юл хәрәкәтен оештыруның нәтижәлелеген арттыру буенча комплекслы чара гамәлгә ашырылырга тиеш, ул буенча чараларны үз эченә ала:

- транспорт чараларының аерым участокларда яки төрле зоналарда тиз йөрешле режимы;

- транспорт чараларының аерым территорияләргә үтеп керүен чикләү;

- гамәлдәге юл шартлары барлыкка килә торган хәрәкәтне һәм куркыныч факторларын (конфликтлы хәлләрне) юк итү;

- балаларның белем бирү оешмаларына Куркынычсызлык хәрәкәте маршрутларын тәмин итү;

- юл хәрәкәте кагыйдәләрен бозуны автомат рәвештә фото һәм видеофиксацияләү чаралары урнаштыру.

Шулай ук юл хәрәкәтен мониторинглау системасын оештыру, транспорт агымнары детекторларын урнаштыру, ОДД буенча документлар жыю һәм саклауны оештыру, мәгълүматлар базаларын булдыру һәм алып бару принциплары, мәгълүматка керу шартлары, аны актуальләштерү вакыт-вакытының актуальлеге буенча да бурычлар хәл ителергә тиеш.

Өлеге чараларны детальләштерү РФ Транспорт министрлыгының «Юл хәрәкәтен оештыру проектларын һәм схемаларын эзерләү кагыйдәләрен раслау

турында " 2015 елның 17 мартындагы 43 номерлы боерыгы белән регламентланган юл хәрәкәтен оештыру проектларын һәм схемаларын эшләү юлы белән гамәлгә ашырыла.

## **5 Транспорт инфраструктурасы объектларын проектлау, төзү, реконструкцияләү буенча чараларны (инвестицион проектларны) финанслау күләмнәрен һәм чыганаclarын бәяләү**

Конкрет объекттагы чаралар исемлеге проект-смета документларын эшкәрткәннән соң детальләштерелә. Чараларның бәясе, үткәрелгән шундый ук чараларның бәясенә нигезләнеп, якынча билгеләнгән.

Программа чараларын тормышка ашыру «Марково авыл жирлегә» муниципаль берәмлеге бюджеты хисабына һәм өстәмә финанслау чыганаclarын жәлеп итеп тормышка ашырыла. РТИ житештерү кооперативына керүче чараларны финанслауның еллык күләме чираттагы финанс елына " Мостово авыл жирлегә» муниципаль берәмлеге бюджетын эшлөгәндә билгеләнә.

Программа чарасын гамәлгә ашыру өчен кирәкле финанс чараларының гомуми күләме исәп-хисап чорына 43264,5 мең сум тәшкил итә.

Программаны тормышка ашыруга чыгымнар турында мәгълүмат 14 нче таблицада күрсәтелгән.

### **14 нче Таблица-чараларны финанслау күләмнәрен һәм чыганаclarын бәяләү**

№ п/п	Чараның исеме	Финанслау күләме, мең сум.					Финанслау чыганагы
		2019 г.	2020 г.	2021 г.	2022 г.	2023-2035 гг.	
1	2	4	5	6	7	8	9
Максат: «Марково авыл жирлегә» муниципаль берәмлеге халкы өчен транспорт комплексы хезмәтләренең югары дәрәжәдә үтмелеләген һәм сыйфатын тәмин итүче "Марково авыл жирлегә" МБ заманча, нәтижәле һәм куркынчысыз транспорт инфраструктурасын үстерү							
Бурыч: транспорт хезмәте күрсәтүнең нәтижәлеләген һәм сыйфатын күтәрү							
Автомобиль транспорты							
1	Су башнясына керү юлы өчен вак таш сатып алу	50,0	50,0	50,0	-	-	Жирле бюджет
2	Жәмәгать транспорты тукталышларын норматив хәлгә китерү	-	200,0	-	-	-	Региональ бюджет
3	Морт авылы - Үзәк урамы	2205,0					Региональ бюджет

4	Кавказ урамы - Мәктәп урамы		3375,0 2928,0				Региональ бюджет
5	- Красноармейская урамы			8760,9			Региональ бюджет
6	- Таулы урам				3239,6		Региональ бюджет
7	- Яшьләр -1					3134,0	Региональ бюджет
8	- Яшьләр -2					4019,0	Региональ бюджет
9	- Мәскәү урамы					5668,0	
10	- Сельхозтехника					4053,0	
11	- Яшел урам					5582,0	
Нәтижәдә еллар буенча:		2255,0	6553,0	8810,9	3239,6	22456,0	-
Нәтижәдә (финанслау чыганаclarы буенча):		43164,5					Региональ бюджет
		150,0					Жирле бюджет
Барлығы :		43314,5					

**6 Транспорт инфраструктурасын үстерү вариантын гамәлгә ашыруга тәкъдим ителә торган транспорт инфраструктурасы объектларын проектлау, төзү, реконструкцияләү буенча чаралар (инвестицион проектлар) нәтижәлелеген бәяләү**

«Морт авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге транспорт инфраструктурасын үстерүнең төп күрсәткечләре белән чагыштыру нигезендә транспорт инфраструктурасы объектларын проектлау, төзү, реконструкцияләү буенча чараларның (инвестиция проектларының) нәтижәлелеген бәяләү үткәрелде. База максатчан күрсәткечләре өчен транспорт инфраструктурасының хәзерге торышын характерлаучы күрсәткечләр кабул ителде.

Муниципаль берәмлекнең юл челтәре торышын яхшыртудан социаль-икътисадый нәтижә түбәндәгечә чагылдырыла:

- йөрү уңайлылыгын һәм уңайлылыгын арттыру, юллар челтәренең сыйфатын яхшырту хисабына юл-транспорт һәлакәтләре куркынычын киметү;
- уртача хәрәкәт тизлеген арттыру хисабына экономия вакыт;
- гражданнар өчен дә, муниципаль берәмлек предприятиеләре һәм оешмалары өчен дә транспорт йөртүгә киткән чыгымнарны киметү;
- даими маршрутлар буенча автомобиль транспортында пассажирлар

йөрткәндә транспорт хезмәте күрсәтүнең һәркем өчен мөмкин булуын һәм сыйфатын күтәрүне тәмин итү.

Программаны тормышка ашыруның нәтижәләлеген бәяләү аның хисап чорында үтәләш нәтижәләре буенча һәм, гомумән алганда, программаны тормышка ашыру тәмамланганнан соң башкарыла. Бәяләү критерийлары булып тора: нәтижәләлеге, Нәтижәләлеге, финанс үтәләше.

Нәтижәләлекне программаны гамәлгә ашыру барышында ирешелгән нәтижәләр һәм аны гамәлгә ашыруга бәйле финанс чыгымнары чагыштырмасын чагылдыра. Нәтижәләлек программаның максатчан күрсәткечләренә ирешү дәрәжәсен чагылдыра. Финанс үтәләше программаны гамәлгә ашыру белән бәйле факттагы финанс чыгымнары һәм чираттагы финанс елына расланган ассигнованиеләр чагыштырмасын чагылдыра.

"Морт авыл жирлегенә» муниципаль берәмлегенә ПКРТИ чараларының характеристикасы 15 нче таблицадан китерелгән.

Таблица 15 – МО " Морт авыл жирлегенә»

№п/п	Чара исеме	Социаль- икътисадый нәтижә	Шәһәр төзелешен проектлау нормативларына туры килү
1	2	3	4
Максат: «Морт авыл жирлегенә» МБнең заманча, нәтижәле һәм куркынычсыз транспорт инфраструктурасын үстерү, ул муниципаль берәмлек халкы өчен транспорт комплексы хезмәтләренәң югары дәрәжәдә үтәлеләген һәм сыйфатын тәмин итә			
Бурыч: транспорт хезмәте күрсәтүнең нәтижәләлеген һәм сыйфатын күтәрү			
<b>Автомобиль транспорты</b>			
1	Морт авылында урам-юл челтәрен төзү	гомуми файдаланудагы юллар озынлыгын арттыру, халыкка хезмәт күрсәтү сыйфатын арттыру	Ярашлылык
2	Морт авылында урам-юл челтәрен реконструкцияләү	халыкка хезмәт күрсәтү сыйфатын күтәрү, вакытны киметү юлында	Ярашлылык

3	биотермик чокырга керү юлын төзү	агросәнәгать комплексын үстерү, зарарлы матдэләрнең ТС нан экологик хэлгә һәм халыкның саулыгына тискәре йогынтысы дәрәжәсен киметү	Ярашлылык
4	жәмәгать транспорты тукталышларын норматив хэлгә китерү	пассажирлар йөртү хезмәтләре күрсәтүнең сыйфатын күтәрү	Ярашлылык
5	ТС вакытлыча саклау урыннарын оештыру	мәгариф объектларының үтемлелеген арттыру	Ярашлылык

16 нчы таблицада «Морт авыл жирлеге»МБ транспорт инфраструктурасы объектларын проектлау, төзү һәм реконструкцияләү буенча ПКРТИ чараларын гамәлгә ашыруның нәтижәлелеген бәяләү өчен төп максатчан күрсәткечләрнең әһәмияте тәкъдим ителгән.

16 нчы Таблица-Морт авыл жирлеге транспорт инфраструктурасының ПКРТИ чараларын тормышка ашыруның нәтижәлелеген бәяләү өчен төп максатчан күрсәткечләрнең әһәмияте»

Күрсәткеч атамасы	үлчәү берәмлеге	Күрсәткечнең әһәмияте, шул исәптән:						
		2018 г. (базовый)	2019 г.	2020 г.	2021 г.	2022 г.	2023 г.	2024 – 2035 гг.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
<b>Дорожная сеть</b>								
Жирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юлларының озынлыгы	км	23,934	26,804	26,804	26,804	26,804	28,564	33,384
Савым тыгызлыгы	км/км <sup>2</sup>	0,38	0,45	0,52	0,52	0,52	0,52	0,52
<b>Пассажирлар ташу</b>								
Жәмәгать транспорты маршрутларында тукталышлар саны норматив халәттә тоту	ед.	0	2	2	2	2	2	2
<b>Автомобиль транспорты</b>								

Мэгариф объектларында вакытлыча парковкалар белэн тээмин ителеш дэрэжэсенэ туры килү	%	0	100	100	100	100	100	100
--	---	---	-----	-----	-----	-----	-----	-----

**7 Институциональ үзгэртеп корулар, транспорт инфраструктурасы объектларын проектлау, төзү, реконструкциялэү өлкэсендэ эшчэнлекне хокукый һәм мэгълүмати тээмин итүне камилләштерү буенча тэкъдимнэр**

Әлеге эшнең 1 бүлеген эшлэү кысаларында үткэрелгән «Морт авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясендэ икътисадый, сәяси, хокукый һәм социаль институтлар системасы эшчэнлеге шартларын анализлау хужалык эшчэнлегенең формаль һәм формаль булмаган шартлары хужалык итү шартларына туры килүен күрсәтте. Милек мөнәсәбәтләре гамәлдәге законнар нигезендэ жайга салынган: шәхси сектор булдырылган; базар тибындагы учреждениеләр һәм оешмалар (коммерция банклары, инвестиция фондлары һәм т.д.) формалаштырылган.); халык хужалыгы белән идарә итү системасында административ рычагларны икътисади, барыннан да элек, бюджет һәм салым белән алыштыру уңышлы бара. Эшмәкәрлек һәм көндәшлек үсә, хужалык итүче субъектлар арасында ирекле килешү нигезендэ яңа базар структуралары формалаша. Гамәлдәге норматив-хокукый база социаль-икътисадый сәясәтне нәтижәле гамәлгә ашырырга һәм шул рәвешле һәр өлкәдә дә, комплекста да муниципаль берәмлекнең динамик үсеше өчен шартлар тудырырга мөмкинлек бирә. Жирле үзидарә органнары тарафыннан үткэрелә торган сәясәт халыкның гамәлдәге хакимияткә ышаныч дэрэжэсен арттыруга, шул рәвешле инвестицион климатны яхшыртуга һәм эшмәкәрлекне активлаштыруга юнәлдерелгән.

Шулай итеп « " Морт авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясендэ институциональ үзгәрешләр үткэрүгә ихтыяж юк. Транспорт инфраструктурасы объектларын проектлау, төзү, реконструкциялэү өлкэсендэ эшчэнлекне гамәлгә ашырганда үзара бәйләнеш характерын үзгәрешсез калдыру күздә тотыла.